

az ellenség támadását s ez által elhatározó befo- lyással volt a csata sorsára. Elismerte ezt maga Móga is, a midőn Perczel Móríczehoz nyar- gonca, gróf Andrásy Gyula, a későbbi nagy államférfi útján ezt az üzenetet küldte:

«Gratulálok, ezredes úr; győztünk s a nap diésősége az ön fivérére s a tolnai zászlóaljait illeti meg.»

Az országgyűlés is kifejezte elismerését Per- czel Miklósnak, a ki ezután részt vett a swechati és moóri csatákban s azután is, bátyja olda- lán, a bánati hadjárat minden nevezetesebb mozzanatában s alezredesi rangra emeltetett. Hősiesen küzdött Szent-Tamás sáncain. Ezután Pétervárad, majd Arad várparancsnokává s ezredessé nevezték ki. Aradon valami össze- kocczanása támadt Damjanicssal, a ki fog- ságba vetette, a melyből nemsokára Aradra ér- kezett bátyja szabadította ki. A temesvári sze- rencsétlen csata után, melyben mindkét Perczel már csak mint önkéntes vett részt, Lugosra, majd Orsovára vonultak s 1849 augusztus 18-án átlépték a haza határát. Widdinbe menekültek, majd a többi emigránsokkal együtt Kiutahiába bellebezték őket.

1851-ben Perczel Miklós az Egyesült-Álla- mok által a magyar menekültek számára kül- dött «Mississippii» fregatton Amerikába vitor- lázott nejével, Latinovics Herminával együtt. Amerikában eleinte nyelvtanítással tartotta fenn magát, később csekély pénzén földet vá- sárolt Jowa államban Daveaparkban s mint far- mer éldegélt. Szomszédai voltak Fehérvári és báró Majthényi József emigránsok. 1858-ban visszajött Európába, meglátogatta Jersey szige- tén megvonult bátyját, Perczel Móríczeot, innen pedig Olaszországba sietett s belépett az osztrá- kók elleni háborúban a magyar legióba. A villafrancai béke azonban meghiusította re- menyéit; csalódottan visszatért Amerikába gaz- dálkodni.

A rabszolgatartás kérdése miatt kiűtött éj- szakamerikai polgárháborúban a Jowa állam által alakított sereg parancsnokává választot- ták dandárnoki rangban; két ezredet szervezett s vitézül küzdött. Rettenthetetlen bátorságával és bámulatos hidegvérével nem egyszer keltette fel az amerikai sereg csodálatát. A mocsaras vidéken való táborozástól azonban sárgalába esett ő is, valamint a táborban mindig oldala mellett volt neje, úgy hogy kénytelen volt, rangjáról lemondva, a harczért elhagyni.

Miután egészsége helyreállott, pihenést nem ismerő tettvágya arra indította, hogy átvegye New-Yorkban egy baranyamegyei magyar ember borkereskedését. Ez által jelentékenyen hozzá- járult a magyar boroknak Amerikában való megkedveltetéséhez.

Mint borkereskedőt érte 1867-ben a kiegye- zés és a koronázás megtörténének híre. Sür- gösen lebonnyolítva ügyeit, még 1867 őszén átadta kereskedését Stanisits nevű honfitársá- nak és haza jött.

Lelkesen, nagy tüntetéssel fogadták meg- érkezőket; legmeghatóbb volt a fogadtatás az ősi családi fészekben, Bonyhádon. Itthon teljes lélekkel csatlakozott a Deák-párthoz; mint ezen párt jelöltjét kérték föl 1868 tavaszán a baranyamegyei német-ürögi (ma szalántai) kerület mandátumának elvállalására, de „Si- monyi Ernővel szemben kisebbségben maradt.

1868-ban báró Liphay Béla Baranyamegye főispánja állásáról lemondván, a kormány ja- vaslatára Ő Felsége Perczel Miklóst nevezte ki Baranyamegye és Pécs város főispánjává. Ez állást 19 éven át töltötte be.

1867 tavaszán egyenes, szókimondó termé- szeténél fogva heves szóváltása volt báró Orozy Béla akkori ideiglenes belügyminiszterrel, mi-

nek következtében beadta lemondását; a föl- mentéskor Ő Felsége a Szent István-rend kis- keresztségével tüntette ki, Pécs város választói pedig egyhangulag képviselőjükké választották. Ekkori programbeszédében párton kívül álló- nak jelentette ki magát.

Az 1887—1892-iki országgyűlésben tevékeny részt vett, a kormányval ellenkező álláspont- ját többször kifejtette, de egyik ellenzéki párt- hoz sem csatlakozott.

1892-ben már nem lépett föl; azóta esendős visszavonultságban élt, előbb borsodi birtokán, utóbb Baján. A Baja várost érdeklő mozgalma- kat aggkorában is élénk figyelemmel kísérte.

Utolsó nyilvános szereplése 1898-ban volt, midőn Bács-Bodrog, Baranya, Tolna és Somogy vármegyék, továbbá Baja, Szabadka, Pécs, Zom- bor és Eszék városok sok száztáru küldöttségét vezette a Közép-Duna áthidalása kérdésében báró Bánffy Dezso miniszterelnök, Lukács László pénzügyminiszter és báró Dániel Ernő kereskedelmi miniszterek elé és mindhárom helyen hatásos beszédben adta elő a küldöttség kérelmét.

Halála általános részvétet keltett s az a jelen- tős szerep, melyet nehéz időkben a nemzeti ügy javára betöltött, biztosítja számára az utó- kor elismerését.

KOSSUTH

HALÁLÁNAK TIZEDIK ÉVFORDULÓJÁN.

Irta Lampérth Géza.

Kikelet bimbó-csökölő fuvalma
Tíz éve hajh, feketé hírt hozott:
Idegen földön Kossuth apánk halva,
Hideg a szív, mely oly hön dobogott.
És szállt a hír — szállt komoran suhanva
És nyomában egy nemzet zokogott.
Kossuth meghalt. . . nem üzen nekünk többé,
A szózatok ajk elmúlt örökké.

Hogy ledöntött az a szomorú óra
Minden gátat magyar s magyar között!
Szegény és gazdag, mint egy varázs-szóra,
Mélységes nagy bánatba öltözött.
A kunyhó és a palota lakója
Könnyével egy ravatalt öntözött.
A bérz s a róna elküldte virágát
Beillatozni Kossuth síri ágát. . .

Kunyhón, palotán s a templomok ormán —
Mint egy az Isten, kit imádnak ott —
Viszály, harag s gyűlölet szétoszolván,
Egy közös gyász szent jele lobogott,
Hirdetve: nagy, nehes szive egyformán
Édes mindönkért egyként dobogott!
Hogy lássa honát függetlennek, nagnak,
S minden fiát egyenlőnek, szabadnak!

Egy könny szemünkben. . . S szívünk bánatában
Egygyé olvadt feltörő sóhajunk.
Kik széthuzunk a vidámbb órákban,
Akkor éreztük: egy árvák vagyunk.
Ama turini gyászos éjszakában
Az a hunyó fény — a mi csillagunk.
Mindnyájunké a könny, a bú, a kétség,
Mindnyájunkra szállt az a nagy sötétség.

Am könnyesönket szívárvány követte,
Vigasz, enyhülés a gyászt, bánatot:
Kossuth meghalt. . . ott, messze idegenbe',
De itthon új életre támadott!
Mi szent földünkkel porladt össze teste,
Lelke fénye önkre aradt.
Az égi szent tűz, oh, nem lobbant ott ki,
Csak haza jött új erővel ragyogni!

És itt ragyog tündöklő tiszta fényben,
S ha ránk szakadna újabb éjszaka,
S mind eltévednénk a nagy sötétségben,
Éber fénynyel fenviraszt ő maga:

Hogy irányt szabjon, hogy övjon, hogy védjen,
Mint honszerelmünk fényes csillaga.
Nincs oly sötétség, mely homályba fődne,
Kossuth nem halt meg — Kossuth él örökké!

SZIGLIGETI-KÉZIRATOK A NEMZETI MÚZEUMBAN.

A Nemzeti Múzeum kéziratára olyan, mint a kincsesláda. Garmadában bevérnek ott régi és újabb írások följegyzései, levelei, naplói, jól elrendezve, úgy hogy most már könnyűséggel használhatók.

Mint számos más család, Szigligeti Ede örö- kösei is a Nemzeti Múzeum kéziratárában téte- ményezték le a jeles író hátrahagyott iratainak java részét. Hatvannegy kötet Szigligeti drá- máit, vígjátékait öleli fel, két kötet a fordításo- kat tartalmazza; mind megannyi eredeti kéz- irat, Szigligeti sajátkezű javításaival. Bizonyára sok mindenre fog világot vetni az, ha majd idők múltán tüzetesen megvizsgálják, mint készült egy-egy műve Szigligeti Edének. Hisz az is, a mit a sok kéziratból kiszakítva, mai számunk- ban bemutatunk, mennyire jellemző. Tele a lap javításokkal, még a dalok szövegét is egyre vál- toztatta az író.

Egy másik csoportban vannak dramaturgiai dolgozatai. Néhány kötet «vezetes iratok» czime alatt, számos hirlapi cikket tartalmaz; itt van polemiája Zerfi Gusztávvá, egybegyűjtve talál- juk nekrológiáját, szóval mindazt, a mit kritikailag feldolgozni a jövő feladata lesz.

Erdekesek a cenzurái példányok is. «Romilda» (1839), «Czillei Fridrik» (1840), «Miczban családjá» (1840), Vazul (1839), Aba (1839). Kinyo- matására Offmayer Antal adta meg az engedé- lyt, ezeken is úgy, mint a «Pókaiak» (1839) kéziratán oda van jegyezve: admittitur ad Typum per Regium Censorem et Libr. Radis. Offum. Buda die . . . E darabokra a cenzornak nem is volt megjegyzése, a mit egy áthuzott zerussal (0 jelez. A «Gyászvitézek» 1838-ik évi cenzurái példányán, a dráma végén fel van sorolva, honnan vette ehhez Szigligeti a törté- neti adatokat. Így meg tudjuk, hogy Fessler «Magyarország története»-nek első részét hasz- nálta és forrásként megjelöli a 292. és 393. lapokat. Gritti 1845. évi cenzurái példányán minden aláírás nélkül «Kinyomathatik (igy!) 11/8 845» jelzéssel van megadva a sajtó alá adás engedélye. A «Két pisztoly» czímű példány hiába keressük a cenzor engedélyét, de a szöveg végén ott áll ez a rövid megjegyzés: «Kihagy- ván a törölteteket, megengedtetik. Budán 16. Febr. 1844. Szobodits kir. helyt. tanácsosa.» A törlekés azonban igen jelentéktelenek. Érde- kes, hogy a III. szakaszból, Sobri dalából, ott hol a bakonyi erdőben elmondja élettörténe- tét (harmadik jelenet), kihagyták a következő részt:

Azt monda (t. i. apja) házasođjam,
Hogy újra gazdagodjam
Ajánlott is egy leányt
Elmondom milyen ocsmányt — eszemadta!

O te vén sülülű
O te vén dülülű
Volt bajusza, volt szakálya,
Otvén réfű szép arczája,
Esztenedje hatvankettő,
Foga sem volt vagy csak kettő;
Kicsinyke még hadd nőjjon meg,
Esztenedőre maradjon meg.

Kenyeret is tudott sütni,
Kétszeresen kovászt neki
Beleest a gödörbe:
Csak a fél lába volt görbe.

Miért törülte ezt a cenzura, ki tudja meg- mondani? Talán mert az öregek kigúnyolását látta benne. E helyett ez a kis dal van oda- jegyezve:

Nem kell nekem köpenyeg,
Nem illet az engemet;
Zsiros suba kell nekem,
Az melegít fel engem.

De ez sem jelent meg nyomtatásban. A mai szöveg csak két versstrófából áll.

«II. Rákóczy Ferencz fogsága» 1863-iki cenzu- rai példánya is megvan e gyűjteményben. De ez már ki van nyomtatva. A Lampel Róbert czég van rajta kiadóképp megjelölve. A cenzor úgy látszik utólag kapta kézhez és ezért jegyezte

oda: «impr. Bog. 1—8. ich bitte nichts ohne mein Impr. drucken zu lassen.»

Több érdekes levele is van Szigligeti Edének e gyűjteményben. Ezek közül néhányat a csa- lád adott. Az egyik egy szinigazgatóhoz van intézve. A Nemzeti Múzeumban is e jelzéssel őriztetik. Kutatásainknak sikerült kideríteni, hogy e szinigazgató Molnár György, ki akkor, 1858-ban kezdte meg szinigazgatói működését. E mellett bizonyít a levél ama része, mikor Nagyváradra, mint mindkettőjük szülőváro- sára hivatkozik, továbbá az is, hogy Molnár György «Világostól Világosig» czimű emlék- irataiban (II. kötet 250. lap.) maga is említi, úgy mint Szigligeti e levélben, hogy a «Fenn az ernyő, nincsen kas» akkor a vidék legked- veltebb vizgátéka volt s «sok pénzt hozott a vidéki szinészetnek». Ez indította Molnár Györgyöt arra, hogy villányi borral kedves- kedjék Szigligetinek. A szokatlan ajándék szinte meglepi az író; nem volt ilyenhez szokva a vidék szinigazgatóitól s megered ennek nyom- mán még a visszaemlékezés is. A mit ír, az nemesak az írda, de az emberre is világot vet. Íme e nagyszerű levél egész terjedelmében:

Pest, 1858 november 24.

Igen tisztelt Igazgató úr!
A villányi bort megkaptam, s mielőtt megismer- kedném jeles tulajdonságaival, 14 napi pihenési időt engedtem neki, ezalatt, reményem, orvosolva lesz azon bánatos lelki zavarodottsága, melyet az anyahordó kelletlenül elszakasztván, szenvednie kell, valamint az a törődöttsége is, melyet hosszú útja okozott; s magát jó színben, s teljes épségben mutatandja be nálam, s lesz szerencsém magasztos szellemét egész erejében megismerhetni. Köszönet is csak akkor akartam önnek mondani, de aztán meggondoltam, hogy a bor jósága az ön jóságával nincs oly viszonyban, hogy e haslasztást menthén; mert nem a bor jósága, hanem az ön nemes jószive ad e küldeménynek érdemet. Az ön szívvelyes meg- emlékezése és legtisztább forrásból eredő méltány- lata. Önnek «Fenn az ernyő nincsen kas» darabom tetszik, önnek az hasznót hajtott s ön nem állhat meg, hogy elismerését valami által ne tanúsítsa: higgye el, ez oly gyöngéd szívre s oly szigorú lelki- ismeretre mutat, mely nem mindennapi. Hisz ön az igazgatók gyöngye, oly ritka, mint a fehér holló! . . . Hisz az igazgatók világszerte azon török a buksit, hogy lehetne a szerzők díját redukálni; s ön többet igyekszik adni, mint a mivel tartozik! . . . Hisz uram, ha ily igazgatóságok volnának, akkor jobb drámaíróink legalább is oly jólétnek örvend- hetnének, mint valamely becsületes kézműves; s hisz akkor a drámaírók együttvéve legalább is kap- nának évenként annyit, a mennyit nálunk egy jóra- való énekes kap! Hisz akkor még tán azt is elismernek, hogy a Nemzeti Színháznak olyan talp- köve az eredeti drámaíróadalom, mely nélkül rég eldőlt volna! . . .

No, de mindezen kesernyész gondolatokat a villá- nyiba fojthatni 14 nap mulva; addig edesítse egy más visszaemlékezés, melyet becses levele idézett elő. A t. i., hogy mindketten nagyváradiak s a pokol-utczából valók vagyunk s mindkettőnk a színészet váltott meg. Ennek igen örvendek, mert egyikőnk sem válik városunk szégyenére, melyhez a gyermek és ifjúkor anyni édes emléke köt! Higgye el, sokszor álomban, lelkem, mintegy kiválva testemből, ott repked. Ott éreztem az élet poezisát; Pestre ma kiábrándulva érkeztem. Talán innen van, hogy ott lyricus voltam s Pesten dráma- íróvá lettem? — Én olyan megjavított kanári éneklő jó madár vagyok, mely — mint mondják — otthon nem énekel. De higgye el, hogy midőn minden poezis elhagyand s lelkem öregedett, végnapjaimat ott szeretném tölteni, ott lelkem mégegyes meg- ifjodnék.

De hogy visszatérjek a borra, — alig várom, hogy nemes, tiszta jellemével megismerkedhessem; mert higgye el, nálunk a tiszta jellemű bor a tiszta jellemű embereknek is ritkább, s Pesten közönsé- gesen legrosszabb a bor és por. Hányszor kerestem és csalódtam bennök! Nem is képzeli, mily képmutató hamis tartuffe-ok ezek a borok, oly édeskesek, oly kínálkozók, hanem ha egyszer a gyomrukban van, gyomrukából kezdjük gyűlölni, mert harmadnap- i fejfájás nélkül nem is párolognak el; s csak ekkor vesszük észre, hogy az az édeskes accentus a czukor s az a magasztos szellem pálinka, viatriol s tudja isten, mi minden nem volt — minden, csak bor nem! —

Engem ugyan még bor soha és semmire sem lel- kesített, de az ön bora lelkesíteni fog valamire, mert mindig eszembe jutand ő és derek társulata; ön, ki a magyar drámai művészetnek már is oly szép becsületet szerzett s ki anyni és oly kitáló tehetségeket özpontosított maga körül, mely egy színháznak sem válnék szégyenére széles Magyar- országon! Adja Isten, hogy törekvése azon elisme-

A Nemzeti Múzeum könyvtárában levő eredeti után.

SZIGLIGETI KÉZIRATOK «LILLOMFI» CZIMŰ BOHÓZATÁRÓL.

rést és köszönetet arassa, milyen engem az ön- elismerése kötelezett. S ha mindez nem történék meg, vigasztalás, mi engem is vigasztal; mit Mátyás király mond nálam:

Szeresd az embert s mindenek fölött
Hazádat. Áldozz s tégy meg érte mindent;
De díjt, elismerést s hálát ne várj,
Ne senkitől. Az öntudat legyen
Irányod, díjad és megnyugtatód:
Igy lész önálló, boldog és erős.

Őszinte igaz tisztelője
Szigligeti.

E. Kovács Gyula irodalmi hagyatékából is került néhány Szigligeti-levél a Nemzeti Mu- zeumba. Ezek közül egy kelet nélküli levél ér- dekes adattet szolgáltat arra, hogy mily felté- telek mellett engedték át a szerzők, a kiegyezés után darabjaikat vidéki szinigazgatóknak. Nem lesz érdektelen ezzel kapcsolatban megemlíte- nünk, hogy 1835-ben, mikor Szigligeti Döb- rentei a budai szintársulatnál alkalmazta, még azt is bevette szerződésébe, hogy 40 váltó forintért — ennyi volt a havi fizetése — köte- les, «ha darabjai tetszenek», egy szentendő alatt az igazgatóknak egy szindarabot ingyen adni, vagy e helyett fordít két darabot 3—5 felvonásig terjedőt ingyen. Szigligetinek az a levele, melyet E. Kovács Gyulához intézett, a «Trónke- reső» átengedéséről szól:

Tisztelt uram!
Küldöm a Trónkeresőt. Pesten mintegy novem- ber 15-ike körül adják, tehát ott csak 16-ka után ad- ható. Ha csupán kegyed egyszer adja jutalomjáté- kul, ára 20 frt. — Ha az igazgató átveszi s az elő- adási jog rászál, 50 frt. Intézze el kegyed vele. A mint a pénz kapom, az engedélyt a szerint kiál- lítva küldöm.
Őszinte tisztelője,
Szigligeti.

Néhány levélből megtudjuk, hogy kísérlette meg Szigligeti E. Kovács Gyulát 1875-ben a Nemzeti Színház részére megnyerni. 1875-ben kelet nélküli levélben azt írja, hogy a «nemzeti színháznál közelebb történt változások lehetővé tették, hogy őnt minél előbb szerzőtessük.

Szíveskedjék értesíteni: 1. Van-e még kedve jönni? 2. Mikor? 3. Mik föltételei? E néhány soros levélre E. Kovács Gyula nem válaszolt. Azért 1875 augusztus 27-én Szigligeti újból sürgeti a választ. Azt hiszi «tán ottani — ko- lozsvári — szerződése köti, de ez mindégy, re- ményem, január vagy márczius végén kitel- hetik.» 1876 októberében már arról folyik a levelezés, hogy hányszor lépjen fel E. Kovács Gyula. Biztatja, hogy ha fellépti díjait csekélynek tartja, kiadásait is fedezni fogják. 1876 októ- ber 14-én már megállapítják, hogy november hó második felében játszik s fellép Othellóban, Lear-ban, III. Richardban és Milton-ban. Ez utóbbi darab ellen Kovács Gyulának kifogása volt, erre vonatkozik az itt közölt 1876 október 25-én kelt levél.

Igen tisztelt uram!
Nem volna ugyan ellene semmi kifogásom, nem is kerülne nagy fáradságba, hogy Milton helyett Coriolant adjuk; de már a lapokban föl lett említve, hogy ez utóbbit választotta s a mint hallom, Jókai is meglepődéssel vette, hogy Milton önnel fog adni, s ő sokkal jobb akarója önnek, mintsem e változtatást indokoltnak találhatám. Azért talán jó lesz Miltonban megnyugodnia. Egyébiránt nem akarom önt korlátozni, de végelhatározását szíves- kedjék velem tudatni.
Őszinte tisztelője,
Szigligeti.

Régebbi keletiek azok a levelek, melyek Egressy Gáborhoz vannak intézve. 1852 január 28-án Szigligeti arról értesíti barátját, hogy megválasztották a drámaíróbi bizottság tag- jává. 1854 december 16-án Egressy vidéken működött s ezért értesíti Szigligeti, hogy szíve- sen vessz vendégszerelését. A következő levél- ben 1855 január 16-ától kezdve bármikorra megállapítja, hogy hatszor felléphet és kéri a feltételeket. A vendégszerelésnek szerződötés volt a vége. 1856 augusztus 30-án arra kéri Szigligeti Egressyt, hogy jöjjön a színházi iro- dába, mert egy pályadíj feletti kell dönteniök. 1858-ban szabadságidejéről folyik közöttük a levelezés. Vannak itt kelet nélküli czedulák is.

MÁTYÁS KIRÁLY (MIHÁLYFI).

Az egyikben megnyilatkozik Szigligeti humora is. Ez akkor történik, mikor Jókainé iránti szíveségből arra kéri, vállaljon szerepet, mert nincs más, a ki azt eljátszaná. Viszonzásul — írja Szigligeti, — «én is elvállalom adósságaidat, ha nincsenek.»

Van még két levél e gyűjteményben, melyek Prielle Kornélia asszonyra vonatkoznak. Az egyik kelet nélküli és Egressy Gáborhoz szól.

Kedves Gabim! Én ugyan megígértem Priellenek, hogy elvezetem Fáyhoz, de hát engem ki vezet oda, miután én nem vagyok oda járatos? Nem lennél szíves helyettem, mint a házhoz jártas egyén, Prielle ma délután 4 után valamikor bemutatni? Igen vagy nem? kérlek, ha lehet — őszinte barátod

Szigligeti.

Megkérdeztem az Abbaziában időző nagy művésznőt mire is vonatkozhatik a czeruzával írott czédula. Sajnos, a válasz nem volt kedvező.

«Egész határozottsággal állíthatom — írja Prielle Kornélia — hogy soha sem volt szóban: hogy engem Egressy kísérjen Fáyhoz. Melyik Fáyhoz? és ugyan mi czélből? hiszen úgy képzem, hogy Fáy András már akkor aligha élt, gróf Fáy pedig, a máltai lovagnak, a nagy maecenásnak soha sem voltam kegyében. Nagyon elszomorítana, ha emlékező tehetségem rovására esnék, hogy e kérdésben megállott az én jó kerekem, a mivel pedig nem egyszer — ugy-e? — jó bizonyítványokat tettem.»

Ebből azt következtethetjük, hogy ez a tervezett látogatás soha sem történt meg.

Egy 1858 márczius 24-én kelt Prielle Kornélia asszonyhoz intézett levelében meg arra kéri Szigligeti a művésznőt, kit egykor Erdélyben felfedezett, hogy írja meg szerepeinek jegyzékét, mert felléptéhez készülődni kell. Ennek szó szerinti szövege a következő:

Tisztelt Barátném!

Hát egészen meglejtkezett már rólunk? — im 24-ike s szíves volt megígérni, hogy 20-dikig tudósít — kérem ne hagyjon tovább nyugtalanságban, mert a legfőbb idő tudnunk határozatát.

S ha egy kis fáradságot vehetne, lenne szíves egyszersmind úgy nagyjából megírni szerepei jegyzékét, melyekben leginkább óhajtana föllépni, hogy ezen darabokhoz jó eleve készülhessünk, mert a kérdéses két hónapban a személyzet egy része mindig távol lesz s a szerepeket jó előre másképp kell osztanunk — kérem siessen válaszával akár ég — akár pokol!

Kérelmemet megújítván

legőszintébb tisztelő barátja

Szigligeti.

Ennek a levélnek nyomán szerződtek is

a művésznőt a Nemzeti Színházhoz, hogy igaz büszkesége legyen a magyar színészetnek.

Ime ennyi az, mit a Nemzeti Múzeum kézirattárában Szigligetitől találtam. Aránylag véve kevés. De érdemes az ismertetésre most, mikor a kilenczvenedik évfordulóját ünnepejük annak, hogy Nagyváradon a napvilágot megpillantotta a magyar drámairodalom egyik büszkesége: Szigligeti Ede.

Naményi Lajos.

A VÉN GAZEMBER.

Elbeszélés.

(Folytatás.)

Írta Mikszáth Kálmán.

Minthogy az eső még mindig permtezett, bebújt egészen a hordóba s megőrült egyszerű ötletének, mert ott mentve volt minden bajtól. A Szűz Mária kötényében sem volt jobb dolga a gyermeknek. Egyrészt, hogy pompás sötétség volt odabent, mint egy kosnak a szarvában, másrészt, hogy odakünn azalatt megeredt a zápor s altató monoton czüppogással verdeste a hordó dongáit kívülről. Csak egyetlen eshetőség maradt fel aggályosnak: ha annyi esővíz talál lezuhanni, hogy fölemeli a hordót s eluszik lakójával a kert közepén terpszkedő régi meszetes gödrökbe és pocso-lyákba.

— Itt gödör van, — gondolta Laczi s egy éles végű dongával elkezdte a sarat kihányani. — Ide valamit elástak.

Hányta, piszkálta ki a sarat, míg nagyot kondult valami; vashoz ért a donga.

— Hopp! Megvan!

Szerencsére semmi ilyesmi nem történt, nyugodtan aludt s kipihenve ébredt fel. Kidugta a fejét. Főlnézett az égre, hát bizony az arany karika már magasan járt, volt elég száritani valója, de a nagyobb részt már bevégezte, csak még a fűvek és a falevelek tartották meg csillogó gyémántjaikat, a vízecseppeket s himbálták kaczerkódva. Ezekről eszébe jutott az esteli gyémánt-tű — vagy talán csak álom volt? Mohón kapott a kabátja hajtókájához, a hova szúrta, és nini, csakugyan igazi tű. Most már hirtelen röppent ki szemeiből az álomosság. Megmosakodott a hordók tetején felgyűlt vízben s aztán megvizsgálta a helyet, a hol a tűt találta. Érdekes volt. Az eső egy kört vajt ki azon a helyen, a hol a régi hordó állt, illetve egy pontot rajzolt ki, a hol a talaj lazább volt, mint egyebütt, tehát beljebb nyomta a zápor s mert mint piczinyke pocso-lyá húzódtott a támadó mélyedésbe a víz, az állandó nyomással rohamosan átdolgozta sárpéppé a talajt.

— Itt gödör van, — gondolta Laczi s egy éles végű dongával elkezdte a sarat kihányani. — Ide valamit elástak.

Hányta, piszkálta ki a sarat, míg nagyot kondult valami; vashoz ért a donga.

— Hopp! Megvan!

BEATRIX (HEGYESI MARI).

PEKÁR GYULA «MÁTYÁS ÉS BEATRIX» CZIMŰ DRÁMÁJÁBÓL. — Sorger fényképe.

TIBRILI UDVARI BOHÓCZ (RÓZSAHEGYI).

Szive hangosan dobogott, mint otthon Sulyomban, mikor a madárfészekbe benyúlt és megtalálta vagy a tarka-barka tojásokat, vagy a kopasz, meleg kicsinyeket.

— Itt vagy kutya? — szóló végre, a kezét egész hónaljig bedugva, miközben óvatosan emelte ki a sulyos tárgyat.

Hát egy kis vasládikó volt, erős rovátkos pántokkal, a zárján külön egy kis rézlakat. Szerette volna Laczi kinyitni, hogy mi van benne, feszegette, nyitogatta a bicskájával, egy követ talált, verte, paskolta a lakatot, de nem bírt vele boldogulni. (Kár, hogy nem hozott magával szerszámot.) Ez a lakat jobban hozta ki a sodrából, mint maga a ládácska s a mi kíváncsiság hajította, az a lakat belsejének, nem a kis láda tartalmának szólt — mert a lakat szerkezete tulajdon annak látszott, a mit ő talált fel Disznóssy uramnál. A művész hökkent meg; nem a találó örült meg, de a feltaláló sápadt el, hogy a mit ő kigondolt, azt már mások előbb tudták. A kíváncsiság mellett, hogy a szerkezetet megvizsgálhassa, lehangoltság, elkedvetlenedés vett rajta erőt, mint mikor az ember valami nagy polczról szédül le a semmibe.

Mindegy, egyelőre mégse lehet tenni egyebet, mint begöngyölgetni a vasládát a czókmók közé, aztán bemenni a városba, egy kis pénzt csinálni a gyémánt túból, megreggelizni derekasan, aztán odaállni, a hol a verbunk szól.

Úgy is tett, valahol, a káptalan se tudná a sok utca közül, egy boltot talált, a hol ki volt írva: «Arany ezüst ékszerekre pénz-kölcsönök. Ékszerek esetleg meg is vétetnek.»

De így a batyúval restelt bemenni, oda ment tehát előbb egy kofához, hat krajczárért cseresznyét vett nála, hogy ismeretséget kössön vele.

— Édes-e a cseresznye, szüle?

— Édes bizony, édes.

— Nincs benne pondró?

— Ropogós, mint a mandula, — felelte az anyóka.

— Engedje meg néni, hogy egy darabig itt hagyassam a holmimat. Egy kis dolgom van itt a közelben, (a zálogházra mutatott).

Az öreg asszony titokzatosan hunyorított.

— Nincs benne pondró, hé?

A «pondró» szóra különös hangsúlyt tett s petyhüdt ajkai vigyorogva húzódtak szét.

BOLLANI VELENCZEI KÖVET (NÁDAY BÉLA).

Laczi nem felelt, nem értette, hova czéloz, letette a batyut a sátor alá, aztán bement a zálogos boltba, hol egy nagyszakállú zsidó üldögélt a rács mögött, a «szegénység tornya», a különböző elzalogolt csomagok padlásig érő garnadája alján.

Vöröses pillájú szemével fáradtan pillan-

Suzio d' Aversa (Iváni), Antonia de Salerno (Paulány), Beatrix (Hegyesi Mari).

JELENET AZ I. FELVONÁSBÓL.

PEKÁR GYULA «MÁTYÁS ÉS BEATRIX» CZIMŰ DRÁMÁJÁBÓL. — Sorger fényképe.

ALAKOK MÁTYÁS UDVARÁBÓL.

Csoport a Nemzeti Színház udvarán a „Mátyás és Beatrix” című dráma próbójakor.

tott fel az érkezőre, a ki némán nyújtotta oda a gyémántos tüt.

A zsidó figyelmesen nézegette, — a Laczi szíve hangosan dobogott. — Hátha valami hamis ékszer, cseh üveg, vagy mármaros gyémánt. — Száz forint, — mondá a zsidó egykedvűen. Laczi elsápadt e rémítő összeg hallatára, ennyi pénze még soha se volt s szó nélkül bólintott a fejével, mire a rács mögötti ember gyorsan lebonyolítja az ügyletet, kezébe nyomta a bankókat és a zálogcédlulát.

Rohant ki vele, mint a bolond (mert hátha visszaszívja a zsidó), künn az utcán is ment, ment czél nélkül, mint a kút kergetnek, csak valami messzi mellékutcájában jutott észébe, hogy nini, ott hagyta a holmiját a kofánál. De a nagy öröm, a gazdagság szédítő mámorá anynyira megkomfundálta, hogy sehogy se tudott többé az utcák labirintusából kiigazodni. Elvesztett előle a pont, a hol a kofa volt, mintha az ördög nyelte volna el. Olyan formájú zálogos boltot hiszen talált, de a kofa sátra nem volt ott, viszont hasonló kofát is látott egy helyütt, de itt meg a zálogház hiányzott az átellenes sarokból. Loholt, futott, kapkodott az útvonalak közt vagy egy óráig, míg végre megpillantotta az öreg anyókat. Már messziről hivatott mosolyal tekintett feléje.

Laczi oda sietett örvendezve a sátrához, de a jószágát sehol se látta a cseresznyés, számozás kosarak, a tojások és a zöldség-boglyák közt.

— Hova tette a holmit, néneke?
— Miféle holmit? — kérdé az élesen.
— A mit itt hagytam.
— Én nálam?
— Hát persze. Csak talán nem akarja eltagadni?

— Fusson ki a szemem, ha láttam — s ezzel megrázta magát, mint mikor a pulyka fölborzalja a tollait. — No, hallja, fiatal ember, miféle kolmarz? Korán kezd a csirkefogóságot, galambom. De jóra talált, az öreg Cserepesnére. Ám csak volna itt valahol egy rendőr — hogy a nehéz nyavalya jöjjön rá valamennyire kapitányostól. Hanem most már azt mondom (és a csipőjére rakta fel a kezeit, katonás magatartásban), takarodjék innen iziben, mert különben a hátán lesz ez a néhány záptojás, Isten engem úgy segítjen.

De már erre csakugyan megfutamodott a hadsereg legújabb katona-palántája s csak a szögletes állt meg, bekukucskálván az ott lévő zálogos-bolt üvegajtáján, a mennyire a zöldfüggöny engedte s csak miután látta a nyilá-

son, hogy ott egy másforma zsidó ül, ámbár a rács meg a balyu-gula szakasztott olyan volt, kezdett némileg habozni, hogy hátha még se az a bolt, még se az a kofa.

«Eh, ostobaság! — szötte a gondolatait, — nem lehet azt már megtalálni. Sőt talán nem is érdemes. Egy kis fehéremű van benne egy pár cipő, a fésűje, kendői, harisnyái. Tegnap még ez volt mindene, de ma már a száz forint mellett haszontalanság, csekélység, vesz másikat, jobbat. Hisz most már ő úr. Beül egy kocsi, bevásárol, behajtat egy vendéglőbe s mielőtt a «gyöngyéletbe» belemenne, csinál még magának egy jó napot.

Eszébe jutott, hogy még nem is reggelizett. Egy kirakatnál a sonkái, pörzsölt szalonadarábjai, fehér cipői, pirosuló szalámi rudacskaíncselkedve nevettek rá.

Ejh, menjünk reggelizni! Az ördög vigye el a holmit is, ha már az öreg kofát elvitte. Hanem a vasláda... Ohó, a vasláda! Bizony, majd el felejtette. Terringette, a vasládát mégis kár volna ott hagyni. Nem, az nem lehet. Legalább látta volna, mi van benne. Aztán a lakat. No, a lakatot meg épen nem hagyhatja, ha térdig nyúvi is lábát a mázskálásban.

(Folytatás következik.)

A BRIT- ÉS KÜLFÖLDI BIBLIA-TERJESZTŐ TÁRSASÁG SZÁZADOS NAGYGYÜLÉSÉRŐL.

London, 1904. március 8.

Ma fejeztük be a brit- és külföldi biblia-terjesztő társaság nagygyűlését. Kezdetül fogva részt vettünk minden ünnepélyes mozzanatban nagyérdemű hazánkfiával, dr. Duka Tivadarral együtt, mint a magyarországi protestánsok (én csak az ev. ref., ő egyúttal az ágostai egyházat is képviselő) képviselői, s mondhatom, hogy ily nagyszabású ünnepélyre — pedig sok mindenben részt vettünk már, — alig emlékezem. Nemesak a nagy világváros, de a föld keréke összes protestáns felekezeteinek szíve együtt volt e nagy napokon. A világ legelőrehaladottabb nemzetei együtt voltak, a koronától az utolsó polgárig, s valami megható volt ma este egymásután hallgatni koronás fők és szegény elhagyott emberek egyformán meleg, lelkes üdvözléseit. Az angol király, német császár, az éjszakai amerikai elnök, svéd király, dán király, stb. ép úgy mint az egyszerű malayi vagy indiai misszionáriusok, a magasból és a mélyből egyaránt áldva azt a társaságot, mely a könyvek közt terjeszti, s az a legalább 10,000 főből álló gyermekesereg, a kiknek ünnepi szónoka oly meghatóan mondta, hogy ez első sorban az ő ünnepük, az a szegény kis walesi leány (Mary Jones), — kinek arczképét és nagy nehezen szerzett becses bibliáját ott őrzik a Queen Victoria

Streeti palotában, — lévén a mozgalom megindítója, a ki mérföldeket gyalogolt zimankós téli időn, hogy bibliát olvasson, s keserves zokogásra fakadt, mikor nem vehette meg azt.

Az ő ünnepük volt első sorban csakugyan a legmeghatóbb. Christían herczegné szelte meg az óriás születésnapjára kalácsot, mely 100 fontot nyomott a száz év szerint s melynek nyolcz példányából minden jelenlevő kapott emléket s az Albert Hall-ban is ritkán hallani oly lelkes eneklést, mint a hogy ez a sereg zengette a «Dicséret, dicsőség» kezdetű éneket. És milyen szép volt hallani nemcsak azt, hogy 370 nyelven 186 millió bibliát terjesztettek már szét 14 millió font (= 336 millió korona) kiadásal; de még szebb, még meghatóbb volt látni, hallani, a mint egy szegény vak fiú olvasta fel a vakok részére készült bibliából: «Engedjétek hozzám jönni a kisdedekeket és ne tiltsátok el őket, mert ezeké a mennyeknek országa»... .

De a felnőttek ünnepe is nagy volt. A canterburyi érsek, Anglia első papja, tartotta az ünnepi beszédet a Szent Pál-templomban. Mint ember és fésűje, az egyaránt köztisztelőtű férfi. Ő volt az, a ki azt az emlékező beszédet tartotta a wippinghami templomban Viktória királynő felett az uralkodók előtt, a mely bizony nagyon sok gondolatot ébreszthetett, s a melynek nemes hangjában a római egyház régi szólama: «Et cum Lazaro, quondam paupere vitam habeat sempiternam» — oly megragadó erővel szólalt meg. A tétel, a melyet fejtegetett, megkapó; s az előadás művészete egyszerűen bájos volt, itt is és a hétfőn délutáni gyűlésen is.

Azt a tételt fejtegette a hétfői gyűlésen, a mit Balfour, a miniszterelnök fejtegetett volt egy évvel ezelőtt a Mansion-housei nagygyűlésen, mely e mozgalmat megindította s melyen szintén részt vettünk volt annak idején. Az angol miniszterelnökről mindenki tudja, hogy legszebb babérait a philosophiai theologia terén aratta. Az ő nagy műve a hit alapjairól («On foundations of beliefs»), korunk egyik legbecsebb alkotása. Régen nem fognak már semmit tudni az ő politikai sikereiről, mikor még élni fog neve e téren. Mint a hogy Andrassy Gyula gróf kérdezte volt kötekedő barátjától, a ki kifogást talált a külügyminiszter és az egyszerű festő, Munkácsy baráti viszonyán: «Ugyan mond meg, ki volt a miniszterelnök Rafael korában?»

A tétel az volt, hogy a biblia nemesak isteni eredetű fogva, de mint emberi mű is csodás. Ha százszor bebizonyítják is, hogy egyestételei ellenében vannak a mai tudományal, hogy talán helytelenül tulajdonítottak egyes részek egyes szerzőknek, — az egész egyszerű hatást gyakorolt az emberiségre. A canterburyi érsek emelte a reformáció hajnalát, a mikor elégettek a Wycleff-bibliákat ugyanott, a hol ma ünnepeljük terjesztését; és e hosszú idő alatt mily változás! A nemzeti eszmének, a nemzeti irodalomnak sarkpontja lett mindenütt a biblia. A mint az angol irodalomban Shakespeare és Milton megelőzi a biblia, úgy mindenütt máshol is. Az irodalom nyelvét a biblia teremtette meg mindenütt, Magyarországon is. És mily különbség a biblia országai és azon országok közt, melyek zárva maradtak előtte! Maga a reformáció nemesak követelte a biblia szabad olvasását, de egyenesen életfeltétele is az volt.

A magyar egyházak üdvözlétére mindjárt az első napon rákerült a sor. Dr. Duka érdemes barátom Northampton marquis, elnök által adott lunch alkalmával adta azt át.

Alkalmasabb emberre nem lehetett volna bízni. Régi tagja a bibliai-társaság választmányának, igen találó színekkel esztelte a magyar protestáns egyházak hosszú szenvedéseit, jelen állapotát, hogy hűk voltak a bibliához és a szabadsághoz. Nagy tetszést aratott annak bejelentése, hogy az összes magyar protestáns egyházak együtt ünnepelték a biblia vasárnapját, s lelkes tapsot keltett, mikor utalt arra, hogy ő mint magyar jött ide, szolgált Indiában s állandóan a biblia ügyében, s érzi, tudja a meleg rokonszenvet Magyarországon Anglia iránt.

Northampton meleg szavakkal válaszolt a meleg üdvözlésre. Őszinte barátságukat és rokonszenvüket küldik a magyaroknak. Isten áldását kérve rájuk, s egyúttal ígérve, hogy

a magyar biblia érdekeit jövőre is szíven fogja viselni a nagy egyesület.

Alig lehet pár szóban összefoglalni a nagy napok történetét. De egyik oldalán az eseményeknek különösen fontos, dr. Watson Liverpoolból mutatott reá. A keresztény vallás felekezetei közt a protestánsok vannak legszámokban és a világ legelső országai tartoznak hozzájuk. De együttműködés nincs köztük. Sok felekezetre vannak felosztva, és ezek a felekezetek dogmatikus eltéréseik miatt gyakran egymás ellen törnek.

Hasonlította a bibliát az édes anyához. Mindegyik protestáns felekezet a biblián s annak szabad kutatásán épült fel. Csak hogy mást-mást olvastak belőle, s a testvérek szétszakadtak. Mikor aztán meglátogattak jönnék az édes anyát, különböző érdekek különböző irányokba terelik. Az édes anya nem akarja együvé szorítani őket, mert hiszen az szembezőkleg inkább egymás meggyűlölésére vezetné őket, mint egymás megértésére; külön szobákat rendez be tehát részökre, de — mind ugyanazon fedél alatt.

Igen: «Under the same roofs» — hangzott az óriás közönség részéről, a mely betöltötte a hatalmas termet; a biblia felede alatt, a mely bibliaterjesztő társaság szárnyai alatt, a mely hirdeti az isteni szeretet és az emberi szabadság örök ígét századokról-századokra, időtlen-időkön át.

György Endre.

A SZEGEDI ÁRVIZ-KÉPRŐL.

Irtá Gozsdu Elek.

A legutóbbi téli tárlaton volt kiállítva Vágó Pálnak a «Szegedi árvíz» című történeti képe és feltűnt, hogy noha a szemlélő közönség mindig nagyobb csoportokba verődve állott a kép előtt és úgy érdeklődött a kép iránt, mint a hogy a nagy művészi alkotásokat szokta kitüntetni, a hivatásos kritika nem osztotta a közönség véleményében.

Nyilván úgy áll a dolog, hogy a közönség, ez a felnőtt gyermek, csupán aesthetikai érzésének a hatása alatt állott, a hivatásos kritika pedig véleményének alkotásakor a tudás, a magasabbra fejlett ízlés irányították.

Mindenki tudja, hogy a mai francia és angol ízlés-irány érdeklődése köréből kizárta a történeti képet. Mac Neill Whister, ez a hatalmas megfigyelő és kolorista volt az első, a ki csak színhatásokra törekedett. A képek egyedüli értelme és célja csak az lehet, hogy kép legyen és semmi más. Művészet a művészet kedvéért, a művészet, mint önmagának a célja. A múlt század második felében erős és kíméletlen harcot folytatott a nagy Ruskin ellen, a ki minden művészeti alkotást a benne rejlő etikai elvből tudott csak megérteni. A képirás szerinte nem lehet más, mint színesítés, és a természetnek enél a munkánál csak annyi szerepe van, a milyen mértékben alkalmat ad bizonyos színhatások megfestésére, — vagyis a festéségre.

Ezt a legújabb festőművészeti felfogást követi a mostani ízlés-irány, a mely a történeti képről azt hiszi és vallja, hogy soha sem mutathat realitásokat, mert a pözölő modellek mint arcképek — más kornak lévén a gyermekei — hamisak, a cselekvés pedig, melyet a modellek rögzítenek, tulajdonképen a művész akciója, mert nincs rá eset, hogy egy történeti esemény a valóságban úgy játszódott volna le, mint a hogy azt megfestve látjuk. Szóval a történeti képek hamis pose-ok és a legjobb esetben szépen megfestett színpadi jelenetek. A modern ízlés-irány pedig jellemző megfigyelés és jellemző színhatások útján jellemző realitásokat kíván — és a jellemzés útján a tipushoz és azután a symbolumokhoz érkezik. A rajz és a színek beszélni kezdenek — de nem mindenkihez, csak a beavatottak, a ki a symbolum-rebuszok megfejtésében járatos, és a kivel a rajz és a színek érzéseket és eszméket közölnek.

A valóságban mégis úgy van, hogy a csak színes képirás is mond valamit, sőt néha sokat is mond — és a mint beszélni kezd, azonnal festett irodalommal váltik. A legszebb színek — ha nem mondanak semmit, — csak optikai hatásokat adnak, melyek kellemesen érinthetik a szem idegeit, de a szemlélő szívét, lelkét soha sem fogják érinteni.

Goszlth fényképe.

VÁGÓ PÁL.

Az értelmetlen színek, bármennyire ragyogjanak, nemes örömet, meghatótságot, csodálatot vagy bármilyen más nemes hatást a lélekre nem tehetnek.

Az a nagy szín-hajtsza, a mely a legújabb idők művészeinek palettáin folyik, úgy látszik elkábította az egész világ festőit. Valóságos verseny folyik a palettákon. A nemzetközi tárlatokon a legjobb szem sem tudja megkülönböztetni, hogy melyik kép hol termelt, a hívősebb éjszakon-e, a hol a színek kevésbé élesek, tónusban szelidebbek, vagy a forróbb délen, a hol az éles ellentétek, erős fényregegek ragyogtatják a színeket.

A mi tárlataink magyar képei tele vannak pompás színekkel, a melyek a minálunk láttott természetesen nem ragyogtak.

A mi magyarföldi színeink egyszerűek, őszinték és nyugodtak, mint a mi parasztjaink. Nincsen bennük semmi káprázat, semmi szilajon pompázó és henevező. Nyugodtak és szerények. Azt szeretném mondani, hogy okosak és előkelők, a mellett hogy erő és erély van bennük. Életteljesek és elevenek a mi napunk színei, a mellett, hogy nincs meg bennük a tónusok éles és megfélellteté. Ki látott a mi síkságaink vagy hegyeink között nyáron két árnyékot? vagy az erdeinkben vörös fatörzseket? És a mi folyóink, patakjaink, egyszerű, kedves, ezüstös fényei, vagy zöldes-sárgás színe, veteledhetik-e a tengerek meglepő, fantasztikusan ragyogó, hihetetlenül változatos, a mely barnától kezdve föl a legélesebb zöld és vörösig játszó színpozpájával?

Őszinte csodálattal és elragadtatással gyönyörködünk, Böcklin tengerét látva, a halhatatlan nagy kolorista művészetében; valódi lelki gyönyörűséggel élvezzük a nagy Favretto pompás mély és világos színeit, de őszinte hátróztatással utasítjuk vissza a magyar képek idegen színeit, bármilyen pompások és gazdagok legyenek.

Nézzük meg nyáron, aratás idején az érett búzakalászok között dolgozó aratót, a maroktatlan nagy kolorista művészetében; valódi lelki gyönyörűséggel élvezzük a nagy Favretto pompás mély és világos színeit, de őszinte hátróztatással utasítjuk vissza a magyar képek idegen színeit, bármilyen pompások és gazdagok legyenek.

Nézzük meg nyáron, aratás idején az érett búzakalászok között dolgozó aratót, a maroktatlan nagy kolorista művészetében; valódi lelki gyönyörűséggel élvezzük a nagy Favretto pompás mély és világos színeit, de őszinte hátróztatással utasítjuk vissza a magyar képek idegen színeit, bármilyen pompások és gazdagok legyenek.

Csupa olasz, csupa francia színek, a miket művészeink a külföldről hoznak haza! Ott másként süt a nap, ott más vizek vannak, ott

másféle ruhát viselnek az emberek, ott más munkát végeznek. Oh, ottan más isteneket imádnak, mint idehaza!

Ott a nagy realitások közepette már nem törődnek a múlttal, már nem hisznek a múltnak, mert ott már réges-régen konszolidált, erős nemzeti élet folyik. De mi még a múlt gazdagságából kell hogy éljünk! Nekünk a múltra szükségünk van, mert egész gazdagságunk a múltban van. És rosszul tesszük, ha magasra fejlődött ízlésünkre hivatkozva, előkelő mosolyal a mult egyik kultur-formáját, a történeti képet lekiicsinyeljük. Hát igen, a történeti kép illusztráció, és az irodalmi elem az uralkodó benne. Azonfelül meg kell komponálni és a festő kötvé van az eszméhez, a történeti tartalomhoz. És ezért ez kisebb művészt volna? Vagy talán azért volna kisebb, mert a természet mint modell nem használható? Vagy azért nem volna méltó a modern festő esetére, mert nem akarhatja csak a festőt, hanem egyebet is kell mondania?

A történeti kép nálunk is kiment a divatból; nagy történeti témáink és a mi egyszerű, nemes színeink helyett pompásan ragyogó idegen és ezért pusztán csak optikai értékű képekben leljük örömlenket.

Ennek az ízlés-iránynak köszönhetjük, hogy Feszty Árpád, Gyárfás Jenő, Bihari, Révész Imre, Roskovics Ignác és Vágó Pál eddig még nem tudták teljesíteni igazi művészi küldetésüket és nem festhették meg azt a történeti képsorozatot, a melyre ennek a nemzetnek szükség van és melynek híját ez a nemzet mindig érezni fogja.

Nekünk a nemzeti érzés erős konszolidáció-jához ezekre a képekre, a magyar történet kultúrára szükségünk van.

Ez a feladat azonban nem a mai értelemben vett modern festő feladata.

Ez a feladat a romantikus deklamatorok feladata volt!

Feszty Árpád a szent biblia festője lett, legszebb alkotásait onnan merítette. Gyárfás Jenő visszavonult; Bihari és Révész magyar genre-t festenek; Roskovics Ignác oltárképeket és dekoratív királyokat fest, Vágó Pál pedig a modern huszárokat és most utóljára a szegedi árvíz-képet festette.

Milyen kár ezekért a legmagyarabb romantikus nemes deklamatorokért! Mert költő valamennyi. Hogy esetjükkel, lelkesedésükkel nem lehettek a multnak illeltet énekesei, azt a külföldről importált ízlés-iránynak tulajdoníthatjuk, a mely az ő erős, magyar egynégyüket nem órintette ugyan, de elkábította az országgnak azokat az intézőit, a kik huszonöt év óta hivatta voltak képtárainkat a nemzet dicső multjának fényes jeleneteivel gazdagítani.

A magyar festőművészet történetében valamikor panaszosan fogják emlegetni, hogy ezek a művészek csak kevés történeti képet festettek, pedig mennyi históriai érzék, históriai stílus; milyen lelkesedő fajszeretettel nyilatkozott meg mindegyikben!

Íme Vágó Pál «Szegedi árvíz» képe! Ennek a képek művészi szépségét a kritika elismerte és méltatta ugyan, de nem igazi, magas művészi értéke szerint. Én ezt a képet nagy stílus magyar alkotásnak tartom. Alig látam még magyar képet, melyben a magyar faj jelmeze olyan tiszta világossággal volna megfestve, mint ebben.

A árvíz-veszély krízise elmúlt. A városban magasan áll a víz és az összeomlott házak mutatják a veszedelem félelmességét. Az életüket és ingóságukat mentő emberek sokasága ladi-kon iparkodik a part felé, a hol a király, a szegedi lakosság vezéremberei kíséretében, ladikba szállni készül, hogy megvigasztalja a szerencsétlen népet. Az égboltozaton szíles fekvésű, nyugodt, mozdulatlan, szürke felbő-test fekszik. Igazi márciusi hűvös, szürke nap ez. A gyermek-arcokat megcsippte a hűvös levegő. A mekélők legnagyobb része el van foglalta saját bajával s csak néhányan nézik a királyt. Ebben az időben itt a legnagyobb úr a veszedelem.

Valamennyi férfi és asszony nyugodt és komoly. A gyerekek nem sírnak, és a tehetetlen passzivitás látszik rajtuk. A kapkodásnak, a sietésnek, a tolkodásnak és tülekedésnek semmi jele.

Vágó Pál mester a veszedelemben a magyar faj pathetikus nyugalmat festette meg; azt a

józan, világos eszű okosságát, a mely a veszedelemben is okosság marad, azt a nyugalmat, mely a bátorságból és a saját erejében való bizalomból ered.

Az arczok egytől-egyig jó ismerőseink, igazi tipikus arczképek, a kik iránt nem csak sajnálkozó részvétet érezünk, hanem a kik hatalmas lelki erejükkel imponálnak nekünk. Ha e kép embereivel megismerkedtünk, éreznünk kell, hogy ez a nagy veszedelem nem pusztította el a város lakosságát — csak érzékenyen megkárosította vagyonban s ember-élet áldozatban, és otthontalaná tette egy időre. A nők arca szomorú, a nélkül, hogy a reménytelen kétségbeesés kifejezése látszanék rajtuk. A menekülő szegediek nem jajveszékének, nem lár-máznak, hanem nyugodt megadással, minden pose nélkül teszik azt, a mit az okos ember a nagy veszedelem közepette tehet.

Büszkeséget éreznünk, mikor ezeket az erőteljes, higgadt embereket menekülni látjuk, mert bizonyosnak éreznük, hogy ezek az emberek erősebbek, mint az árviz.

Egy darab igazi Magyarország ez a kép, a faj jellemének előkelő tulajdonságaival — és a

Most már jóval a háború előtt az egész japán nemzet égett a harezvágytól. A közvélemény hangosan követelte, hogy ha nem lehet békésen rábírní, rá kell kényszeríteni a muszkát Mandsuországnak szerződésben biztosított kiűrésére.

Első sorban a katonák pártja akarta a háborút. A kik tíz év előtt harezoltak Khina ellen, a kik kimondhatatlan nehézségek közt behatoltak Mandsuországra, mindazokat szörnyen bántotta, hogy az ő vérukkal öntözött földnek most az oroszok legyenek uraivá, még pedig kardcsapás nélkül. A japán katonák erős önbizalmával, melyet bátorságába s kitartásába vet, biztosra veszi, hogy ők fogják győzni. Ez bizonyára nem biztosítéka a sikernek, de kétségtelenül egyik tényezője. A francia író nem egyszer hallott japán tisztet az orosz katonákról a lenézés hangján beszélni.

E mellett a japánok szükségét érzik már csak nemzeti hiúságból is, hogy erejüket méltóbb ellenfélnek mutassák ki, mint Khina volt. Már pedig méltóbbat Oroszországnál keresve se találhatnának. Tény, hogy a japán katonák már hetek óta jártak az utcákon fel s alá, mámo-

csot kért a japán császár. Ez nem olyasforma alkotmányosan szervezett testület, mint pl. a szenátusok; csak olyan öreg, jelesebb államférfiak csoportja, a kik már visszavonultak a napi politikától, de egykor nagy és érdemes szerepet játszottak. Régebbi szolgálataik s a korukkal járó higgadság szereznek nekik igényt arra, hogy fontos és válságos időkben tanácsukat meghallgassa a császár. Ez öregek közt a főszerep vívői: Komatszu, a császár unokabátyja, a vezérkar főnöke, a ki nagy érdemeket szerzett a legutóbbi khinai háborúban, Jama-gata, és Oyama tábornagyok, Khina legyőzői, Inuyé és Matszukata grófok, a kik több ízben nagy sikerrel vezették a pénzügyi tärca ügyeit. Mindenek fölött pedig Ito marquis, a ki Japán Bismarckjának szoktak nevezni s a kinek nevéhez fűződik úgyszólván minden reform, a mely Japánt azzá tette, a minek ma látjuk. Ez öregek mind a legelőkelőbb két törzsből származnak, mely törzseknek fő részük volt a császári hatalom helyreállításában. Valamennyien lelkes hazafiak s mélyebben belelátanak az államügyekbe, mint a helyükbe lépett fiatalabb politikusok. Ők is a mellett voltak, hogy a meddig

VÁGÓ PÁL FESTMÉNYE A SZEGEDI ÁRVÍZRŐL.

A «Könyves Kálmán» társulat engedélyével.

magyar, levegős tájkép igazságánál fogva. Ezek azok a kvalitások, a melyek ezt a képet monumentálisá avatják.

A JAPÁN HAZAFISÁG.

A japánokról sok mindenfélét hallani, különösen a mostani háború alkalmából s e közt természetesen sok téves s a viszonyok nem ismeréséből vagy félreértéséből származó dolog is van. Japán már régóta foglalkoztatja az európaiak képzeletét s bár rengeteg irodalom keletkezett róla utóbbi időben, mégis sok a ferde nézet a keleti szigetországról s népéről. Egy francia író érdekesen, saját tapasztalatai alapján írja le a japáni hazafiságot, a mint az a mostani háború előzményeiben és kitérésében nyilvánult.

Oroszországot Japán már régóta természetes ellenségének tekinti s ez az orosz-gyűlölet óriási nőtt a khinaiak elleni háborút befejező simonoseki béke óta, a mikor Japán főképp az oroszok közelbélésére volt kénytelen visszahátrálni a seregei által elfoglalt Liao-tung félszigetet Port-Artur kikötővel, hogy aztán Oroszország tegye rá a kezét. 1896-ban megegyeztek ugyan Koreára és Mandsuországra nézve, de a khinai boxerlázadás következménye: Mandsuországra megszállása az oroszok által, még jobban fokozta az orosz elleni haragot s gyanakvást.

rosan az italtól és a harez vágyától, karöltve s ezt kiáltozva: «Menjünk Port-Arturba!»

A diákok természetesen ép oly vérmesen lelkesednek a háború mellett, mint a katonák. Lelkesedésükön azonban meglátszik az is, hogy az iskolai katedra is ép úgy éleszt, mint az otthoni beszélgetések. A fiúk együttes kirándulásaikon puskával vonulnak ki, gyakorolják magukat a lövésben, a katonai mozdulatokban, a kisebb fiúk pedig örökösen háborúsdi játszanak. A leányok sem különbek: betegápolósdit játszanak, tépést csinálnak.

A sajtó kevésbé egyhangulag háború-párti. Egy része, mely a vérmesebb politikusok kezében van, hónapok óta támadta a kormányt késedelmeskedése és tévovázása miatt; a kereskedelmi és ipari érdekek szolgálatában álló hírlapok ellenben sokkal mérsékeltebbek, mert számba veszik a háború kockázatát. A legutóbbi tíz év óta ugyanis Japán igen erős kereskedő- és iparos-állam lett s ezért sokan féltik a háborútól anyagi érdekeiket.

Húsz év előtt még, ha ilyen háború üt ki, az egész japán nemzet mint egy ember kelt volna fel. Most azonban az üzletembereknek is nagy a száma, a kikben nem él már oly élénknek őseik katonai szelleme; a míg van más lehetőség is, addig jobb szerették volna elkerülni a háborút.

Érdekes japáni intézmény az «öreg» testülete, melytől a mostani háború előtt is taná-

lehet, kerülni kell a háborút, — elkerülni azonban nem lehetett.

S ebben nagy része volt a japáni közvéleménynek, a tömegnek. A nép gyanakodva nézte az idegeneket, mindegyikben orosz kémeket sejtett. Ezért bizony az utóbbi hetekben nem volt tanácsos európainak az utcán járni, a legkevesebb, a mit kaphatott, a csöseslék gúnyos megjegyzései és becsmérlő nótái.

EGYVELEG.

* Az orosz hadsereg hadilábon való tartása naponta 26 millió 880 ezer koronába kerül. Ezen összegben csak a tiszték, a legénység s a lovak élelmezése foglaltatik, de miután háború idején az árak folyton emelkednek, a mondott összegnél még többet kell számítani. A krimiai háborúban az élelmi cikkek rendes árakat huszonöttszörösen is meghaladták, a lótaplálék tizenhatszorosan, tej, búza és fa pedig kilencszerezesen drágultak meg.

* Drága hajó-ágyúk. Az angol tengernagyi hivatal közleményei szerint egy tizenkét hüvelykes ágyú 216,960 koronába, egy gyorsan tüzelő 4-7 hüvelykes ágyú pedig 14,000 koronába kerül.

* A japáni pipákban csak egy borsoszem nagyságú dohány fér el, melyet két-három szippantással el lehet fogyasztani. A női pipák szára hosszabb, mint a férfiak által használtaké. Ha a japáni hölgy egy férfit ki akar büntetni, a maga pipájából egyet szíva, azt a férfinak nyújtja át, hogy a dohányzást folytassa.

MÁRCZIUS 15-IKI ÜNNEPÉLYEK A DÉLVIDÉKEN.

Nemzetiségi vidékeken kétszeresen örvendetes, ha a hazafias ünnepeket különös díszszel ülik meg s ha maradó emlékekkel örökítik meg a múlt idők kegyeletet érdemlő eseményeit. Most márczius 15-én a Délvidék nagybárá idegen ajkúaktól lakott két helyén volt nagyobb szabású ünnep: Törökbecsén és Verseczen.

Törökbecse polgárai már a múlt ősszel szép tanujelét adták hazafiságuknak, midőn a városban szabadságharczi emléket emeltek. Most pedig a temetőben állítottak emlékoszlopot azoknak a honvédeknek, kik a szabadságharczban Törökbecse védelmezésében, különösen az utócai harcokban elestek. Az emléket márczius 15-én szentelték fel nagy ünnepélyességgel, mely délelőtt misével kezdődött. A felszentelést délután tartották, négyezerre menő nagy közönség jelenlétében. A menet élén 50 tagú bandérium vonult a temetőbe zeneszó mellett. Az egyházi szertartást Kayser Lajos pápai kamarás, makói plébános végezte, beszédet pedig Rohonczy Gedeon volt országgyűlési képviselő mondott. Az ünnepély alatt a törökbecsei dalárdák énekeltek.

Verseczen az idén a szokottnál nagyobb díszszel ünnepelték márczius 15-ikét. Az ünneplők a honvédelem előtt gyűltek össze, a hova zeneszóval vonultak fel az öreg honvédek, koszorúkat vívó leányok, a reáliskola s egyéb tanintézetek növendékei s a város polgárainak nagy száma. A két verseczi dalegyet hazafias dalokat énekelte, Perjessy László tanár hatásos beszédet mondott, azután pedig letették a honvédelem talapzatára a számos szép koszorút.

«MÁTYÁS ÉS BEATRIX.»

Pekár Gyula történelmi drámája a Nemzeti Színházban.

A Nemzeti Színház márczius 11-ikén Pekár Gyulának «Mátyás és Beatrix» című négy felvonásos történelmi drámáját mutatta be. A darab elé előjáték van toldva, melyben Korvin János anyjának történetét komponálja meg az író. Mátyás köztév álruhájában nyeri meg Borbálának, a szépséges boroszlói polgárléánynak szerelmét, s mikor kitudódik, hogy király, már annyira szereti, hogy ha felesége nem lehet is, követi Mátyást. — A darab első felvonásában Mátyás már férje Beatrixnak, a ki érzi szépségével uralkodik a nagy királyon. Borbála az udvar közelében, magában, csak fiának él, a ki apja nevelt s a ki utódjának is szánt, mert Beatrixnak nincsen gyermeke. Hogy az örökösödést Korvin János számára biztosítsa, először is fejedelmi feleséget keres neki, a milánói Sforza Bianca személyében. Beatrix mindent elkövet, hogy ezt a házasságot megakadályozza, mert — Pekár szerint — már ekkor a cseh

BEATRIX JÓZSEF ÁMATEUR FOTÓJÁVAL.
AZ 1848. 9-IKI SZABADSÁGHARCZBAN ELESETT HONVÉDEK SÍREMLÉKÉNEK FELAVATÁSA TÖRÖKBECSEN.

ÜNNEPI SZÓNOKLAT A VERSECCI HONVÉDEMLÉKNÉL.

Ulászlóba szerelmes, s Mátyás halála esetére annak akarná biztosítani a trónt, hogy maga királyné maradjon. Beatrix ilyen jellemzését a renaissance mámoros kora megenged-

MÁRCZIUS 15-IKI ÜNNEPÉLY VERSECCEN. — Beethitzer O. fényképe.

hetővé teszi, de ez a felfogás sem a krónikákban, sem a hagyományban nem gyökerezik. Annak azonban már van nyoma az egykorú félgjegyzésekben, a mit Pekár fel is használ, hogy Beatrix boszorkányságot akart rábizonyítani Borbálára, s ráfogatta, hogy varázslattal ő tette magtalaná.

Mindezen tervek tovább érlelődtek a második felvonásban, mikor Mátyás meglátogatta Borbálát. Ugyanabból a királyi kötelességből, melyből elhagyta volt, most visszatér élete nagy szerelméhez s fiához. Borbálával a régi meleg hangon beszélget, fiával pedig közli, hogy helyettes útján — in absentia, a mi a középkorban rendes szokás volt, — eljegyeztette. Azonban Beatrix terve is előbbre lendül. A királyné kedvéért bécsi professzorok írásba adják, hogy Borbála boszorkány. Beatrix diadalmasan mutatja fel az írást, de Mátyás szétszakítja s kényszeríti a királynét, hogy Borbálát megkövesse. Így bonyolódik két felvonáson át egymásba a királyé s a királyné terve, hogy aztán a harmadik felvonásban elébb megállapodva, minden új fordulatot vegyen.

Ez a felvonás a visegrádi várban játszik, a hol magyar urak, — jól jellemzettalakok — lakomára gyűlnek. János már atya mellett ül s fogadja az urak hódolatát. Borbálát is előhívja Mátyás. Beatrix a hitves s királyné fölényével egy ölelést kér urától, itt, mindenek láttára, de Mátyás elhárítja őt magától. A régóta forrongó keserűség most kiömlik Beatrix szívéből: elszánja magát, hogy megöleti Borbálát, mikor az útra kél egy szent remetéhez. Azzal sem törődik, ha kiderül is, hogy ő maga cselekedte. Meg is teszi, ki is derül a gyilkos titok, de mindez nem tartóztatja fel teljesülésökben Mátyás terveit.

A negyedik felvonás: Mátyás Bécsben! A király az osztrák rendek hódolatát fogadja, Korvin János a magyar urakét. A közönség érzése e jelenetnél megdőlt meg legerősebben, s egy pillanatra elkápráztatta a szemeket az a színes álom, a mely Mátyással sirba szállt: a nemzeti dinasztia és a nemzeti nagyság álma. Beatrix reményeit romba dőlő látván, boszújában megmérgezi férjét s a király belehal a mérges fűgék okozta mérgezésbe.

Itt tér el Pekár legmesszebb a történettől, s megint azért, a mi egész darabjában vezette: a romantika kedvéért. Fraknoi könyve kiküszöbölte a történetből a mérgezés legendáját, s a közhit itt találkozik a tudománnyal. Pekár költői igazságszolgáltatással teszi jóvá a mérgezés s kereké darabját, a mennyiben mindjárt Mátyás holttesténél bünteti meg Beatrixot. Ulászló hódolatra szólítja fel a magyar urakat, de eltaszítja magától Beatrixot, a ki így szerelmétől és a tróntól egyaránt megfoszt a sors.

A darab értéke kiteszik a meséből is. A kor rajza színes és eleven, de a történelmi igazságtól

WALDERSEE TÁBORNAGY.

eltéríti az író romanticizmusa, pedig a történelmi tény eléggé befészkelte magát a köztudatba is. Jól van jellemezve néhány magyar úr, de épen Mátyás jelleme sikerült kevésbé. A hatalmas királynak épen nagyságát nem érezzük eléggé: úgyszólván csak játéka a sorsnak és feleségének. Beatrix érzékeinél fogva uralkodik rajta, s egy kis asszonyi furfanggal minden tervét keresztül húzza. Ezeket a fogatkozásokat azonban Pekár írói készsége, költői milieu-rajza, jól fölépített jelenetei s a párbeszéd szépségei nagyrészt elföldik. A színház pompás díszletekkel járult a darab sikeréhez, a színészek gond- és buzgósággal segítettek elő az író sikerét. Mátyást Mihályfi jásztotta átgondoltan, a szép Beatrixet Hegyesi Mari, Borbálát Márkus Emilia, Korvin Jánost Ligeti Juliska. (G.)

Pekár Gyula «Mátyás és Beatrix» című darabja nemcsak tárgyánál s a benne előforduló történelmi szereplők érdekességénél fogva válik ki az ideai színházi idény újdonságai közül, hanem azért is, mert díszleteit és jelmezeit a színház oly fényes és a mennyire lehetséges volt, oly korhűséggel állította ki, a milyenre kevés példa volt eddig a magyar színházakban. Képeink kapcsán érdekesnek tartjuk e kiállítás részleteiben is ismertetni.

Az előjáték színhelye a boroszlói főtér, a város háza oldalos képével, fényképek után, híven összeállítva. Itt folyik le Mátyásnak és a boroszlói polgármester leányának, Borbálának szerelmi története.

Az első felvonás a Zsigmond király által épített úgynevezett *friss-palotát* tárja a néző elé, úgy a hogy azt Mátyás rekonstruálta. Mint a többi díszleteket s jelmezeket, a palota kupola-termet is Kéméndy Jenő, az Operaház és Nemzeti Színház scenikai felügyelője tervezte rendkívül gond- és fáradságos tanulmányok alapján. A kupolatermet *Schulek* műegyetemi tanár, s a Mátyás-korral foglalkozó történettudósok, *Thaly* Kálmán, *Csánky* Dezső, *Schönherr* Gyula, stb. nézeteinek is megfelelően olyan polychrom (színes) gót stílusban tervezte, a milyen a budavári Mátyás-templom. A terem megfelel Bonfini s más egykorú írók leírásainak is. Az oszlopok alacsonyok s közeiket négy freskó-kép tölti be: a képek Hunyadi Jánost mint kormányzót, Hunyadi Lászlót, Mátyás királyt jelenítik meg s a Bonfini által említett Daróczy János hőstettét, a mint a moldvaik lánzsába rohan, hogy a királyt megmentse. Az oszlopok gótikus mennyeboltozottá csúcsosodnak, a boltozat csilagos kök egét a zodiacus sávja szeli. A hold, az üstökös s egyéb csillagok közt piros vonal köti össze a Mars, Jupiter és oroszlán csillagokat, mely konstelláció Mátyás király születése pillanatát ábrázolja. Kéméndy mind e részleteket az egykorú leírások alapján állította össze.

A második felvonásban Borbálának, Korvin János anyjának a királyi vár alatti háza belse-

jét láthatjuk: ó-német stílusú interieurt, melynek butorai, köztük főképp a János herceg pulpitus, remekei a XV. századi butorzatnak.

A harmadik felvonás a király visegrádi palotájában játszódik, melynek olasz renaissance-szal vegyes gót motívumai a XV. század második harmadának átmeneti építészetére vallanak. A visegrádi palota, melyet Bonfini «Ex paradiso Visegrad» kezdetű dolgozatában oly fényesen ír le, teljes pompájában áll a néző előtt a színpadon. A vajdahunyadi vára emlékeztető hátsó loggiájáról festői kilátás nyílik a Dunára. Itt fogadta Mátyás tudósait, a darabban itt esküszik össze Beatrix királyné a cseh Uláslóval s a palota közelében ölik meg Borbálát.

A negyedik felvonás a bécsi Burg egy középkori gót termébe vezet, a terem nyitott ablakán át láthatni Szent István tornyát, mely Bécs hódolatának jelölő magyar zászlókkal van ékesítve. Itt hódolnak Mátyásnak és fiának a bécsi polgármester s az az egyetemi tanár, kinek nevét a történelem fentartotta: Kreuznach Miklós.

A jelmezek szépsége is Kéméndy s a szerző együttes buzgó tanulmányának művészi izlésének eredménye. Az alap gondolat, mely szerint az egyes szereplők jelmezeit által is csoportokba oszloknak, *Pekártól* ered. Abból indúl ki, hogy a magyar ember a szerint, a mint a törökkel vagy a némettel van harci vagy egyéb érintkezésben, e szerint nemcsak gondolkodásmódjában, hanem külső mivoltában, viseletében is más. Kiténik ez az első felvonásból, a hol szembe kerülnek egymással a törökök, meg a németes magyar urak, a régi és az új olygar-chák. Az ország keleti részén vitézkedő török-herősök, mint *Kinizsi (Bakó)*, *Magyar Balázs (Szacsavay)*, *Báthory (Helényi)*, XV. századi izlésű széles selymes hosszú öltönyben jelennek meg jancsár-övel és fővegükön hátukra boruló hosszú tollal. Velük szemben Bécs helytartója, *Zápolya István (Gyenes)* borotvált arccal, németes öltönyben, de magyar csizmában, kucsmbán, görbe karddal jár; hasonlóan a dunántúli olygarcha, Szentgyörgyi gróf is.

A magyarok e kettős csoportja közt áll Mátyás és környezetének csoportja, melynek jelmezei az akkori ferrarai, firenzei és nápolyi olasz divatot követik. Mátyás (*Mihályfi*) legszebb jelmeze hú száma a ma is meglévő zöld brokát atillának; az előjátékban XV. századi teljes pán-célban jelen meg, az első felvonásban királyi díszben, a másodikban selymár-öltözeten, a negyedik felvonásban tábori öltözeten, pán-cél-ínggel. Környezetéből szép jelmez a *Sanzio d'Aversa (Ivánfi)* nápolyi öltönye s *Bollani (Náday Béla)* velencei követ vörös palástja, mellén a Márkus-oroszlan, a velencei köztársaság jelvényével. Nagyon gazdag a Tibrii udvari bolond cifra ruhája is, melynek újjai a burgundi udvar izlését árulják el.

A magyar urak közül, az említettek kívül igen szép jelmezen jelent meg még *Ujlaki Lőrincz (Bereg)* kinek ragyogó atillája azt a történelmi atillát van hivatva föleleveníteni, melyet a fiatal szeremi herceg még apjától, a bosnyák királytól örökölt s mely a krónika szerint drága kőveivel és aransujtásaival együtt 30 fontot nyomott.

A nők közül pompás jelmezei vannak *Beatrix* királynénak (*Hegyesi Mari*), az ő s udvarhölgyei öltözetei a nápolyi s az akkor legdivatosabb burgundi udvar pompáját viszik színpadra. Különösen fényesek hajdiseik, az úgynevezett «hennine»-ek legkülönbözőbb, czukorsüveg-alakú, kétszárú, és turbányszerű változatait tüntette fel. Beatrix az első felvonásban egy Bajor Izabellára emlékeztető izlésű zöld brokát palotai jelmezben lép be. Második felvonásbeli ruhája vörös selyem, a harmadik felvonásbeli tiszta aranybrokát, széles burgundi csipke-ujakkal.

Bár egyszerűbbek, de igen szépek *Borbála (Márkus Emilia)* ruhái is, melyek a XV. századi német-sziléziai viseletet utánozzák. Fia, a tizenhárom éves *Korvin János (Ligeti Juliska)* a második felvonás tanuló jelenetében firenzei diák-köntösben lép a színpadra, a Visegrádon játszó harmadik felvonásban már mint királyfi, a kit atyja utódjául akar elismertetni, fényes renaissance-öltözeten jelen meg, átalvető, hermelines dalmatikában.

A ritka fényes kiállítás új darab nemcsak

Kallós Dezső és társa fényképe.

HERCZEG WINDISCH-GRÄTZ LAJOS.

irodalmi becsé révén, hanem mint látványosság is számot tarthat a közönség élénk érdeklődésére.

GRÓF WALDERSEE NÉMET TÁBORNAGY.

1832—1904.

Március 5-ikén meghalt a német hadsereg egyik legelőkelőbb vezére, II. Vilmos császár bizalmas embere, gróf *Waldersee* Alfréd tábornagy. Ötven évnél tovább szolgált a német hadseregben, végigharcolta a poroszok fél század óta lefolyt összes nagy hadjárait s szereplése több ízben nemzetközi jelentőségű volt.

Gróf *Waldersee* 1832-ben született Potsdam-ban. 1850-ben lépett be katonai tanulmányainak elvégzése után a hadseregbe, mint gárdatüzér tiszt. I. Vilmos császár fölmerte kiváló tehetségét s az udvar közelébe vonta, 1865-ben kinevezvén őt őcsésének, Károly hercegnek, a tüzérség parancsnokának hadsegédévé. *Waldersee* a herceg oldalán vett részt az 1866-iki háborúban; ott volt a kőnigrázi csatában, a hol a neki juttatott megbízásokat oly bátorsággal és ügyességgel teljesítette, hogy a csata után néhány nappal a vezérkarba helyezték s beosztották a nagy főhadiszálláshoz. 1866 júliusában őrnagy lett, 1870-ben pedig a párisi porosz követtséghez került s a francziák elleni háborút közvetlen megelőző válságos napokban nagy szolgálatakat tett hazájának. A háborút, mint a király szárnysegéde küzdötte végig.

Az 1871-iki fegyverszünet megkötése után visszatért előbbi állásába, mint szolgálattevő szárnysegéd, majd Bismarck azt a rendkívül nehéz és felelősségteljes megbízást ruházta rá, hogy mint császári ügyvivő az újonnan alakult francia köztársaságnál közvetítse a diplomáciai összeköttetés helyreállítását az új német császársággal. E feladatnak teljes sikerrel megfelelt. Két év múlva a 10-ik hadtest vezérkari főnöke lett s 1876-ban, tehát 44 éves korában vezérőrnagy rangra emelkedett. Moltke különös kívánságára 1881-ben a császár kinevezte főszállásmesterré, a mely állásban a nagy hadvezér helyettese volt. Hét évig volt e fontos helyen Moltke oldalán, mint hű barátja s támasza, úgy, hogy az őz hadvezér, mikor 1888-ban nyugalmoba vonult, búcsúzó levelében azt a reményét fejezte ki előtte, hogy mihamarabb mint a maga utódját fogja látni. Úgy is történt. *Waldersee* csakhamar a német hadsereg vezérkari főnöke lett.

Az 1900-ik év nyarán beállott, még élénk emlékezetben levő kínai zavargásokkor *Waldersee*, a ki ötvenedik évi születési jubileuma alkalmából ez év tavaszán kapta a tábornagy rangot, — a rend helyreállítására megbízott nemzetközi csapatok élére került. Nagyobb haditettekre nem nyílt ugyan itt alkalma, de állását kiváló tapintattal töltötte be, a mi nem volt könnyű feladat, tekintve, hogy a parancs-

noksága alatt álló csapatok az összes európai nagyhatalmak, továbbá Japán s az Egyesült-Államok hadseregeiből voltak összeállítva. Kínából visszatérve, újból visszafoglalta előbbi állását s ezt töltötte be haláláig.

Waldersee halála élénken érzett vesztesége a német hadseregnek, melynek nála tapasztaltabb tábornoka ez időszerint alig volt.

HERCZEG WINDISCH-GRÄTZ LAJOS.

Március 15-ikén Bécsben elhalt 74 éves korában *Windisch-Grätz* Lajos herceg lovassági tábornok és csapat-vezérfelügyelő. Másodszülött fia volt *Windisch-Grätz* Alfréd herceg tábornagnak és *Schwarzenberg* Eleonora hercegnőnek. Édes anyját 1848 június 12-én a Prágában kiütközések alkalmával abban a pillanatban ölte meg az utczáról lött puska-golyó, midőn férjével *Windisch-Grätz* Alfréd herceg tábornaggal palotája ablakánál állva beszélgetett. A golyó valószínűleg nem a hercegnőnek, hanem a rendkívüli szigorúsága miatt gyűlölt hercegnek volt szánva, ki akkoriban Csehország katonai kormányzója volt. *Windisch-Grätz* Lajos herceg korán a katonai pályára lépett s alig 17 éves korában a hadtengerészeti iskolába került, majd a következő esztendőben hadnagyként emelte ki. 1848-ban az atya vezénylete alatt álló seregben részt vett az október 30-ki schwechat-i ütközetben s a császári hadakkal 1849 január 5-én atyja oldalán bevonult Budapestre. Részt vett aztán még az ipolysági, selmezi, kápolnai és több más ütközetben is, migem Komárom alatt súlyosan megsebesült. 1850-ben a lovassághoz helyezték át, 1866-ban az atya nevével viselő, 2. számú dragonyos-ezred parancsnoka lett és Benedek vezérére utódja az éjszakai hadsereggel szállt sikra a poroszok ellen. A trauteunai csatában négy századdal óráig visszatartotta az ellenség hadoszlopait, s bátorságáért a Lipót-rend lovagkeresztjét kapta. 1869-ben saját kérésére rendelkezési állapotha helyezték. 1870 február 8-ikán egybekelt *Dessewffy* Valéria grófnővel, *Dessewffy* Aurél gróf nővérével, 1874-ben vezérőrnagy lett, majd ismét szabadságot tartotta magát, mig 1876-ban mint gyalogdandár-parancsnok ismét tényleges szolgálathoz lépett.

1877-ben altábornaggyá lépett elő, majd az 1882-iki hadiszervezés alkalmával az első hadtest parancsnoka és vezénylő tábornok lett Krakkóban. 1889-ben a 11-ik hadtestet vette át, s ezen minőségében Albrecht főherceg haláláig megmaradván, utódja lett, mint a hadsereg vezérfelügyelője.

Ötven éves szolgálati jubileuma alkalmával Ő Felsége a Szent István-rend nagykeresztjével tüntette ki. A hadsereg köreiből *Windisch-Grätz* Lajos herceget egyszerű, humánus modora miatt mindenki kedvelte.

Mint a sárospataki uradalom tulajdonosa, gyakran fordult meg Magyarországon is s tagja volt a magyar országgyűlés főrendiházának.

Ő maga csak törve beszélt magyarul, de fiát, a most 22 éves Lajos Alfréd herceget úgy neveltette, hogy teljesen bírja a magyar nyelvet. Kétségtelen, hogy ebben része volt az elhunyt herceg magyar nevének is. A politikában nagy befolyása volt a Burghan. Ismeretes, hogy Magyarország törekvéseinek nem volt barátja.

Március 17-ikén az őt megillető katonai díszszel, de egybékint egyszerűen temették el Bécsben. A Károly-templomban történt beszentelésén, melyet Belopotoczi tábori püspök végzett, jelen volt a király, *Ferencz Ferdinánd* trónörökös, *Ferencz Salvator* és *Frigyes főhercegek*, gróf *Bilow* német katonai attasé, a közös és osztrák miniszterek, a magyar kormány tagjai közül *Nyiray Sándor* honvédelmi miniszter.

HAIRÉ BEN-AIAD HERCZEGNŐ.

Az az előkelő török hölgy: *Hairé Ben-Aiad* hercegnő, ki a napokban előadást fog tartani az *Urania*-színházban, egyike a legérdekesebb jelenségeknek. Magas társadalmi állásával mit

Kissa Ferencz fényképe.

AZ ERZSÉBET KÖRÜT 2. SZÁMÚ HÁZ BETÖRT ABLAKAI ÉS AJTÓI A MÁRCIUS 15-IKI ZAVARGÁS UTÁN.

sem gondolva, körütra indult s a folytonos utazás fáradságait nem ismerve, majd itt, majd amott tünik föl, hogy az európai közönséggel a török háremek titkait megismertesse s rá mutasson arra a szomorú, mondhatnók megalázó helyzetre, melyben a török asszony még mindig él. Mert a török nő még napjainkban is valóságos rabszolgá, ki a háremek termeiben morzsolja le életét.

Hairé Ben-Aiad hercegnő nagyon jól ismeri ezt a világot s fölolvásásában valóban megdöbbentő képet fest a török asszony sorsáról. Elmondja, hogy még a legelőkelőbb hölgyek is alig tanulnak valamit s házaselejtük megteremtése nem szívők vonalmától, hanem a család nötagjainak sok mellék-körülménytől föltételezett elhatározásától függ. Az asszonynak nincs hozomány, ellenkezőleg a férj fizet bizonyos összeget úgy az egybekelésnél, mint az esetleges elválásnál. Huszadik évéig már minden török nőnek van legalább egy férje s a férfinak jogában áll a nőt már házassága második napján reggelén elkergetni. Szigorúan és durván bánik vele, mint valami szolgálóval. Különös módon a nőnek is jogában áll, hogy férjét az utczán elverhesse s a férfinak ilyenkor nem szabad ellenállania. Hogy aztán a nő ilyen esetben *olthon* mit kénytelen kiállani: mindenki elgondolhatja.

A hercegnő részletesen beszél a rabszolgaságról. Ez állítog ugyan *el van törölve*, de a valóságban mégis létezik. A török nők, mellékereset okából, fiatal rabszolgákat nevelnek s azokat, mihelyt alkalom kínálkozik rá, jó áron eladják. De a rabszolgák ilyen viszonyok közt is eléggé jól érzik magukat; a háremekből csak ritkán szöknek meg s ha mégis a bíróság elé kerülnek, rendszeren az a bíró tartja meg őket, a ki az ügyükben intézkedik. A rabszolgák ezen meglehetősen akadályozza meg a kultura terjedését s ezzel együtt a nő-emancipáció megvalósulását. Maga a szultán is túri a rabszolgakereskedést s ilyen szellemmel nevelik trónjának örökösét is.

A fölolvasonó nagy őszinteséggel mutatja be ezeket a szomorú állapotokat s az igaz szó ki-mondásában annyira merész, hogy a bécsi rendőrség például nem engedte meg neki, hogy tanulmányát, melynek címe — *Ausztriában minden részletében fölolvassa*. Budapestten több lesz a szabadsága; itt beszélhet, a mint azt a szomorú helyzet felett érzett elkeseredése s mélyen érző szíve sugallja.

Hairé Ben-Aiad hercegnő, ki különben *Mahmud Ben-Aiad* basa leánya s egy Európában élő diplomata felesége, teljesen elsajátította a nyugat-európai szokásokat, a legújabb

divat szerint öltözködik, s hazai szokásaiból csak annyit tartott meg, hogy hollőfelete fürteit folyvást fátyol alá rejti. A hercegnő, fölolvásás előtt, *török nyelven* néhány szót intéz a közönséghez, felhívni annak érdeklődését és rokonszívét a török nők sorsára. Magának a fölolvásásnak a nyelve mindenkor azé az országé, melyben a hercegnő propagandát kíván csinálni emancipacionális törekvéseinek.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Pásztor Árpád: Verseik. (1902—1903.) Budapest 1904 E verskötet szerzője erős hajlammal bír az elmékedésre s a külső jelenségek allegorikus fölfogására. Magamagát úgy rajzolja, mint hegyászot, a ki izzadva, küzdve, száz veszély közt tör fel az elérhetetlen hegyesúcsra, a míg él, «mindig csak előre, excelsior! csak fel a bérceztetőre, — hol minden földi láрма elkerül». Megéneklia a napot, minden élet és szépség forrását, a tengert, a termő, tápláló anyaföldet s munkálót, a nyomor áldozatait — s alig van témája, melyre nem akadna mondani valója. Esméi azonban nem mindig mentek keresztül a mély, közvetlen érzés nemesítő tűzén, nem egyszer megrontja jól gondolt versének hatását a földolgozás hidegsége. Különösen szerelmi verseire áll ez, melyekben a szenvedély pillanatnyi mámorát éneklia ugyan, de hangjának józansága rá-rázza-fol arra, a mit mond. Egy ciklusában «pesti képek»-et rajzol: rövid, néhány vonással megrajzolt jeleneteket a nagyváros életéből, egy-egy reflexív érzelmek megvilágítására; van köztük néhány sikerült is. Az előadásban színességre, hangulateltésre törekszik, bár ritkán tudja feledtetni nyelvének szegényességét; szökösce feltűnően csekély. A természetet inkább a nagyvárosi kiránduló szemével nézi, mint intimitásainak ismeretével. A kötet ára 2 korona 40 fillér. Mutatványt a következő közöljük:

A kínai leány.

A karesutornyú kis ház ablakán
Kínéz a kínai leány.
Kertjében rózsás erika virít,
Száz tulipán bontja láng szirmait
S a lúgokban boldog istenek
Virágos szobra csöndben szendereg,
Míg messze, messze,
Mint egy álom,
A sárgatükrű óceánon
Füstfelhőt fújva,
Zúgva, búgva
Jön egy nagy idegen hajó.

A karesutornyú kis ház ablakán
Kínéz a kínai leány.
Vad nótát fú hozzá az esti szél,
Sosem hallotta . . . Töle szinte fél.
Miért vagytok itt, ti fehér emberek?
És messze, messze,
Mint egy álom,
A sárga tükrű óceánon
Füstfelhőt fújva,
Zúgva, búgva
Jön egy új, idegen hajó.

A karesutornyú kis ház ablakán
Kínéz a kínai leány.
A virágos, fényes mezőkön át
Vonulni lát sok durva katonát.
Ruhájuk vészon . . . És a merre lép
Egy-egy virágot mindegyik letép.
És messze, messze,
Mint egy álom,
A sárgatükrű óceánon
Füstfelhőt fújva,
Zúgva, búgva
Jön egy más, idegen hajó.

A karesutornyú kis ház ablakán
Kínéz a kínai leány.
Egden jár lepi a kertet el,
Idegen szó hangzik hozzája fel.
Idegen szó, egy más istent imád,
Kinek nincs szobra, kit senki se lát.
És messze, messze,
Mint egy álom,
A sárgatükrű óceánon
Füstfelhőt fújva,
Zúgva, búgva
Jön tiz új, idegen hajó.

A karesutornyú kis ház ablakán
Nem néz ki a kínai leány.
Az erika már hervad odalenn
A tulipán is elhal csendesen.
A hajókról füst száll, nehéz korom,
A boldog isteneknek szobra rom.
És messze, messze,
Mint egy álom,
A sárgatükrű óceánon

Füstfelhőt fújva,
Zúgva, búgva
Jön száz új, idegen hajó.

Pálffy Albertről, a néhány év előtt elhunyt jeles regényíróról érdemes irodalomtörténeti tanulmányt adott ki *Szavacsk-Vári* Rezső. Elmondja az író életrajzát s azután ismerteti műveit; sok lelkesedéssel, találó kritikával, alapos és buzgó tanulmányozás alapján. Az író előnyös tulajdonságait nagy szeretettel domborítja ki; az életrajzban pedig számos eddig nem ismert adat van. A kis tanulmányban megvan az érdeme, hogy ráirányítja a figyelmet egy kiváló íróra, a kit eddigelé nem méltottak elegendő figyelemre az irodalom. A közel kétszáz oldalas kötetet izléses kiállításban bocsátotta ki a Franklin-Társulat. Ára 3 korona.

Japánország. Ilyen cím alatt jelent most meg a «Pallas» kiadásában egy kötet, mely angol, francia és német források után ismerteti Japán történetét, mai társadalmi életét, a japán nép jellemét, irodalmát, színházát, művészetét, végül pedig az állam tengeri és szárazföldi haderejét. A csinos kiállítású kötetben egy tizenkét oldalas képek is vannak. Ára 2 korona.

A magyar kivándorlás és a nemzeti megújulás politikája. Irta *Timon* Zoltán. A szerző rámutatván a megdöbbentő arányokat öltött kivándorlásra, annak okait nyomoza s ez okok elhárítására többrendbeli javaslatot tesz, mint pl. a telepítéseket, fonó- és szövő-gyárak létesítését, a hitel megkönnyítését, stb. A munka szerzője Aradon 2 korona 40 fillérért rendelhető meg.

A magyar társadalom és a magyar iparpártolás. című most megjelent füzetben *Sugár Ottó* azt bizonyítja, hogy az iparpártolás kérdése csakis a társadalom erélyes munkájával oldható meg. E célra iparpártoló szövetséget kellene létesíteni, még pedig első sorban a kereskedői elem bevonásával. A füzet ára 40 fillér.

Magyar írók élete és munkái. A Magyar Tud. Akadémia megbízásából írta *Szinnyei József*, kir. tanácsos, az Akadémia tagja s a N. Múzeum hírlap-könyvtárának igazgató-őre. Megjelent a 83. füzet (X. kötet 1. füzet), mely az *Ötöska* és *Pálfi* nevek közé eső 183 írónak életrajzát foglalja magában, többek közt a «Vasárnapi Ujság» néhai alapítójának és szerkesztőjének, *Pálfi Albert*nek, a tudományos Akadémia s a Kisfaludy-Társaság tagjának életrajzát, melyet *Szinnyei József* nagy gondnal s kellő részletességgel állított össze. Az eddig megjelent 83 füzetben **17,686** írónak életrajza és munkáinak jegyzéke van felsorolva. A munka *Hornyánszky Viktor* könyvkiadó kiadásában jelenik meg és egyes füzet ára egy korona.

Az állatok világa legutóbbi füzetében a gémfélék életéről mond el sok érdekes adatot. Különösen vonzó pedig azon része, melyben a «gém-falvak»-at írja le, vagyis azon telepeket, hol a különféle gémfajok százával, egész falut képezve költenek egy csoportban. Az állatok világát *Chernel István* szerkeszti s a *Légrády-Testvérek* adják ki. Egy füzet ára 80 fillér.

A «Turul» heraldikai és genealogiai közlöny legújabbán megjelent füzetében számos magyar család czimereiről és történetéről közöl adatokat, többek közt a Berzeviczy család régi és újabb czimereit rajzokban is bemutatta. E család magyarországi törzsatyja *Rutker* lovag volt, a ki II. Endre király nevelő Gertrud meráni hercegnővel kötözött be Tirolból s kinek harmas hegyből kiemelkedő zerge volt az ősi czimere. Ezt használták eleinte az utódok is, de aztán a czimer több ízben kibővült s különféle változásokon ment át, azonban az ágaskodó zerge ma is megmaradt benne. Érdekes cikkek olvashatók még a füzetben két régi váradi püspökről, a jászói konvent középkori szerepéről, néhány régi oklevélről stb. A «Turul»-t *Schönherr Gyula* és *Váru* Elemér szerkesztik.

A «VASÁRNAPI UJSÁG» 51-ik évfolyama.

A «Vasárnapi Ujság» évenként több mint 130 ivre terjed és több mint ezer képet közöl évenként, időnként színes mellékleteket is.

*

Előfizetési föltételeink:

A «Vasárnapi Ujság» negyedévre 4 korona, fél évre 8 korona, egész évre 16 korona.

A «Vasárnapi Ujság» a Világkrónikával negyedévre 4 kor. 80 fillér, fél évre 9 korona 60 fillér, egész évre 19 korona 20 fillér.

A «Vasárnapi Ujság» és «Politikai Ujdonságok» a «Világkrónika» és a «Magyar Gazda» melléklapokkal együtt: negyedévre 6 korona, fél évre 12 korona, egész évre 24 korona.

Az előfizetések a «Vasárnapi Ujság» és «Politikai Ujdonságok» kiadóhivatalába, Budapest, Egyetem-utca 4. szám küldendők.

Hajri Ben-Aiad török hercegnő.

Hajri Ben-Aiad török hercegnő séta közben.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Magyar Tudományos Akadémia március 13-án, *Thán* Károly elnöklésével végbement ülésén szaktudományi előadások voltak napirenden. *Fröhlich* Izidor rendes tag «Az üvegrácsokról vizsgálódva elhajló fény polarizálásánál fellépő általános törvényszerűségek kísérleti megállapítása» czimén olvasott föl. A tárgyalt kérdés régibb szász esztendősnél, maga *Fröhlich* is huszonhét esztendővel ezelőtt már értekezett róla az Akadémián; foglalkoznak a kérdéssel külföldi tudósok s nálunk *Réthy Mór*; kielégítő eredményre azonban nem jutottak. *Fröhlich* kísérletét által a fény visszaverődésének általános jelenségeiről ismeretünk jelentősen módosulnak és bővülnek. Ezután *Rados Gusztáv* levelező-tag értekezése következett, melynek címe: «Az általános kor osztási egyenlet discriminánsa». Ugyancsak *Rados Gusztáv* mutatta be *Klug* Lipót vendég tanulmányát, «A képzelt, mint geometriai hely» czimén. *Tanulmány* *Preis* Hugó vendégnek, a budapesti állami bakteriológus-intézet vezetőjének vizsgálatait mutatta be a lépene finomabb szerkezetű bacillusairól. Végül *Högyesy* Endre mutatta be *Jancsó Miklós* kolozsvári tanárnak érdekes tanulmányát: «Vizsgálatok a malária parazitáiról». Az utolsó két évtizedben folytatott tudományos kutatások kiderítették, hogy annak a betegségnak, a melyet általában *idegletés*-nek hívunk, apró, élősködő, egysejtű pa-

razita az oka, a mely ellepi a vér vörös sejtjeit, annak rovására szaporodik s ez a mérges anyag okozza a lázat. A különböző hideglelések parazitái is különbözők: van negyednapos, harmadnapos és minden napos parazita. *Jancsó Miklós* tíz évig foglalkozott a kérdéssel s vizsgálatai jelentősen gyarapították a maláriára vonatkozó ismereteket.

A Petőfi-Társaság március 13-iki ülésén nagy számú közönség gyűlt össze. *Herczeg* Ferencz elnök megemlékezett március 15-ikének nemzeti jelentőségéről; aztán bemutatta *Jókai* Mórnak, a társaság elnökének, ki több hónap óta déli éghajlat alatt Nizzában időz, a társasághoz intézett levelét, melyben megemlékezik a nagy napról. A társaság lelkesedéssel fogadta *Jókai* levelét. *Palágyi* Menyhért visszaemlékezést olvasott fel Tolnai Lajosról, a társulat elhunyt jeles tagjáról, kinek irodalmi működését, éles szatirját jellemezte. *Jakab* Ödön «A beamter sirja» című hazafias költeményét olvasta fel tetszés mellett; meg is éljenek. (Lapunk legközelebbi számában közölni fogjuk.) *Zempe* Lényi Árpád *Kösa* Rezső vendégtől mutatott be három költeményt. Végül *Petelei* István rendes tag «A fehér ház» című hosszabb elbeszélését olvasta fel.

A lipótvárosi kaszinó báró *Bánffy* Dezső elnöke alatt március 13-ikán tartotta évi közgyűlését. *Dr. Fried* Vilmos titkár terjesztette elő az évi jelentést, mely a kaszinó belső életéről, a művelődés és művészet előmozdítására tett intézkedésekről is megemlékezik. A Kaszinó a végvidéki magyarság érdekében is jó sikerrel kezdett mozogni. A tagok száma 1404, a bevétel 226,777 korona, a kiadás 249,473 korona. A közgyűlés báró *Bánffy* Dezsőnek az elnököknek és tisztikarnak köszönetet nyilvánított. *Dr. Diósi* Béla indítványt tett, hogy a kaszinó a kitünő magyar zeneköltő, *Erkel* Ferencz emlékére alapítson jutalmi díjat, melyely évenként a zeneakadémiának legjobb, legmagyarabb nemzeti irányú zeneművét 500–1000 korona díjjal jutalmazza. A közgyűlés ezt egyhangulag elfogadta. Ezután a választások következtek; az elnökséget, tisztikart újra megválasztották.

A Mérnök- és Építész-egylet nagydíja. E díj elnyerése nagy becsűje a fiatalabb építészeknek és mérnököknek. A pályázat tárgya rendszerint oly feladat, mely a gyakorlati életben csak ritkán fordul elő. Legutóbb egy halothalmvaszató krematorium tervezését tüzték ki. Nagy számmal pályáztak, különösen két mű vált ki. A bírálók hosszú vitakozása azzal végződött, hogy a nagydíjjal járó aranyérmét az idén ki nem adják, hanem azt a javaslatot terjesztik a közoktatásügyi miniszter elé, hogy a jutalom másik felét, az 1200 koronás utazási ösztöndíjat utalja ki mind a két pályázónak. A vasárnapi közgyűlésen hirdetik ki a pályázat eredményét s akkor bontja föl a jutalomra és díjszövegre ítélt művek szerzőinek nevét rejtő jellegű levélkéket.

MI UJSÁG?

Igazgató-változás a Népszínházban. A Népszínházban nagy hirtelenséggel vezetés változás történt. A fővárosi hatóság népszínházi bizottsága *Porzolt* Kálmán bérlő-igazgatóval felbontotta a bérlési szerződést és a színházat *Vidor* Pálnak adta át, ki azonnal át is vette. A szerződés felbontását *Porzolt* Kálmán zavart pénzügyi helyzete okozta. Március 9-ikén egyik hitelezője 118,000 korona erejű foglalatot a színháznál díszleteket és ruhatárt. Mivel a bérlő-igazgató a fővárosi népszínházi alpnál is hátralekban volt a bérlét jelentősen összegével, ezenkívül adóval, világiatási és vezetéki díjakkal is tartozott, a bizottságot *Halmos* polgármester rögtön összehívta és *Porzolt*nak március 15-ike delégit tüzték ki határidőt, hogy addig 48,575 koronát tegyen le, melyből 16,000 korona a tagoknak március 15-ikén fizetendő illetménye. E közben *Vidor* Pál színművész és drámaíró ajánlatot tett a bizottságnak a színház átvételére, mellékelvén a kellő biztosíték összegét. *Porzolt* a kitűzött időre a kívánt összeget nem tette le. A bizottság erélyesen véget akarván vetni a színházra hátrányos zavaroknak, március 15-ikén este *Vidor* Pállal megegyezett, a volt bérlő-igazgatóval pedig a szerződést felbontotta. *Vidor* Pál március 16-ikán délelben a színházat át is vette s ekkor az esedékes tagdíjakat már ő fizette ki.

Porzolt Kálmán, ki hírlapíró volt, ezelőtt hét évvel vette bérbe a Népszínházat. Már mikor az első öt év után megújították vele a szerződést más öt évre, ez sok nehézséggel történt. Feltehetik, hogy a főváros eleven színházi élete mellett épen a Népszínház került pénzügyi zavarba, holott a színházi körök kincsésbányának tartják, s első igazgatói, *Rákosi* Jenő és *Eva* Lajos anyagilag is jelentékeny eredményekhez jutottak. De *Porzolt* bérlete alatt keletkezett a Magyar-színház és a Király-színház,

melynek közönsége addig leginkább a Népszínházat kereste föl. A színház kiadásai ellenben folyton emelkedtek. A primadonnák, elsőrendű színészek nagy fizetést kapnak, hogy a versenyző színházak elől a bérlő biztosítsa őket magának. A színház bérlete maga 76,000 korona, a mennyit azelőtt soha sem fizettek. *Porzolt* minden törekvése mellett sem tartozott a szerencsés kezű igazgatók közé. A legfőbb baj volt, hogy ily nagy színházhoz kellő tőkével nem rendelkezett, s a színház bevételeiben hitelezők osztoztak. Pár hét előtt *Kury* Klára, a színház primadonnája megvált a színházról, *Bla*ha Lujza már régebben félre vonult, a színház tehát vesztett vonzerejéből. A hitelezők ezért sürgették, hogy pénzükhöz juthassanak, de a komoly fordulat beálltakor hajlandók lettek volna tovább várakozni, ha a színházi bizottság gyorsan kettőre nem vágja a csomót. *Porzolt* tartozása hirtelen 426,000 koronára, ezzel szemközt 200,000 korona a vagyon, színházi kellekben. Sokan vannak érdekelve az adósságban, többen a színház tagjai közül is.

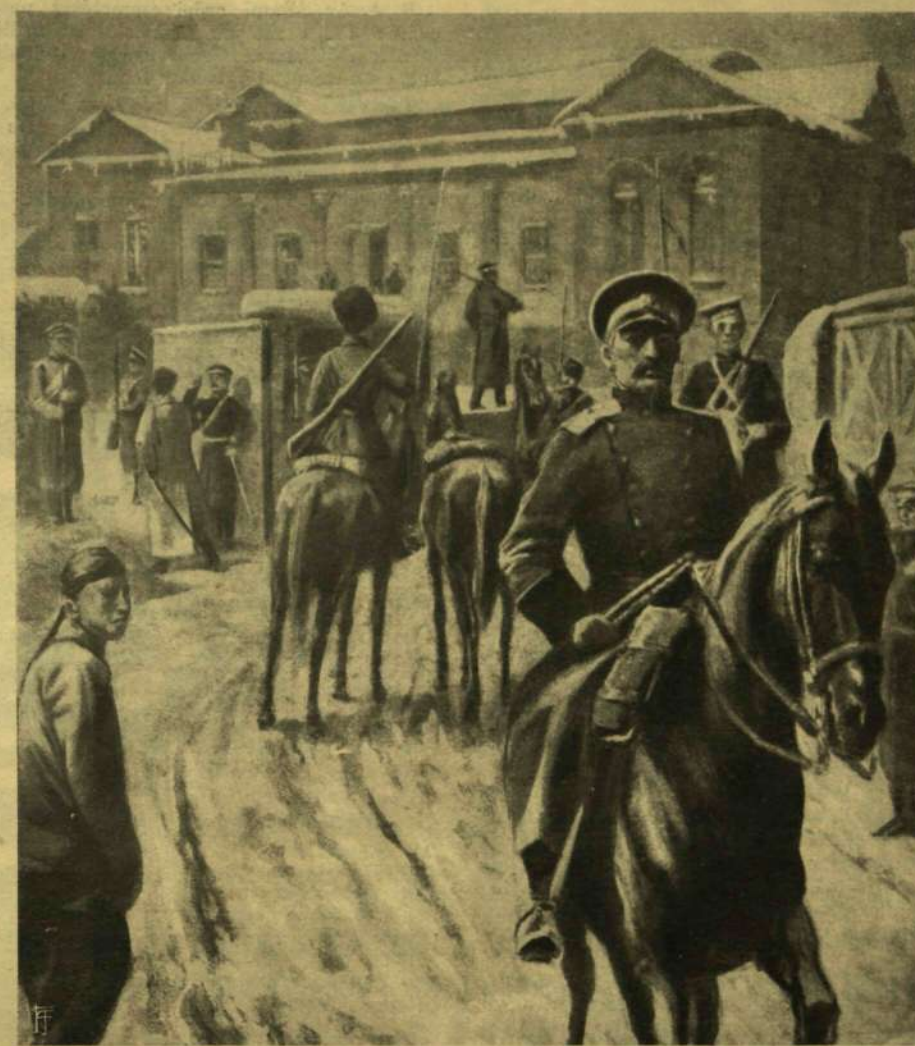
Vidor Pál, az új igazgató, a színházi körökben és a sajtóban barátságos fogadtatásra talált. Most 58 éves s már 17 éves korában lépett a színpadra. A népszínművek énekes szerepeiben fejlődött s ő foglalta el később *Tamásy* József helyét a népszínművekben és *Bla*ha Lujza mellett. A fővárosban, a budai színpadon 1873-ban lépett föl s nagy figyelmet keltett. A Népszínházhoz 1878-ban szerződött *Rákosi* Jenő és egyik legkiválóbb tagja lett az intézetnek. Népszínművekben, operettekben mindig meg volt a maga művészi helye. Csak két év előtt vált meg a színházról, legutóbb a Király-színház ügyeinek vezetésében mint gazda foglalkozott. Mint színműíró is sok sikert aratott. Leghatásosabb művei a «Vörös sipka» és az «Ingenyelők», melyeket színtéren játszanak a magyar színházak.

A színházban egyelőre igen nagy a zavar. A díszletek, öltözetek, színpadi bútorok legnagyobb része zár alatt levő, a «Lili» március 17-iki előadását jelmez nélkül játszották, s mint burztorz néhány roz szék és asztal volt a színpadon. A darab szövegét is megváltoztatták a kellek hiányosságához képest. Mikor egy jelenetben katonák jelentek meg, azoknak sem volt egyenruhájuk. Az egyik szereplő azzal a magyarázattal szolgált, hogy ezek még újonczok s csak ezután kapnak egyenruhát. Mikor *Saint Hypothése* marquisnak azt mondják: «fogadjon helyet», a Lilit személyesítő *Hegy* Aranka idegesen felkiáltott: «Uram, foglalásról ne beszéljen itt». A «Verezhaj» népszínmű előadására a Magyar-színház ajánlotta föl ruhatárát.

Március 15-ikén mindig fokozott mértékben lobban fel a nemzeti érzés s külsőlegében is nyilvánul. Ezen a napon országszerte vigan lengenek a nemzeti színű lobogók; az iskolák, a polgárság ünnepeket tartanak. A fővárosban délelőtt a Vigadóban gyűlt össze az ifjúság, szavalatok, felolvasások és ének meghallgatására. Itt *Abrányi* Kornél volt az ünnep szónoka, ki nagy hatású beszédet mondott az ifjúsághoz. Délután az egyetem előtti téren volt a gyülekezés, beszéd, szavalat. Hangzott a «Talpra magyar» s elment a tömeg a Múzeum elé is, melynek lépcsőjáról szavalta egykor e költeményt *Petőfi*. A költő szobrát most is fölkeresték és koszorúkkal borították el talpazatát. A new-yorki magyar dalkör is küldött koszorút. Később a szociálisták tették le a maguk koszorúját. Feltevének egy külön szociálista csoport is, melynek szónoka román nyelven beszélt, s a letett koszorú szalagjára az volt írva, hogy a román szociálisták adják. A tömeg szétoszlásánál azonban az esti órákban összegyülekezett utcai csősélek kihágásokat rögtönöztek. Lármázni kezdtek oly házak előtt, melyeken nem volt kifüggesztve a király bérháza előtt szétkergette a rendőrség a zangosokat, de a Kerepesi-úton újra kezdtek a lármát és köszön-darabokkal, építésknél felszedett tégladarabokkal dobálták a kirakatokat, a hatalmas nagy üveg-táblákat. A hol a vas-táblákat ideje korán le nem bocsajtották, sok kárt okoztak. Legnagyobb volt a rombolás az Erzsébet-körútnak a Kerepesi-út felé eső torkolatánál. Itt a sarkon *Bla*ha Lujza első emeleti ablakai közül is többet bevettek. A rendőrség a további rombolásokat megakadályozta, s többeket elfogott. Egyik kópink a *Bla*ha Lujza lakásának betört ablakait mutatja.

Kossuth halálának 10-ik évfordulóján március 20-án a fővárosban rendezendő gyászünnepeket némileg megzavarta *Kossuth* Ferencz betegsége, a ki már régebben gyöngéledik. Ezért elmarad az ünnep némely része, a függetlenségi párti lakoma, melyet későbbre halasztottak. A rendező-bizottság felhívta a polgárságot, hogy mindazokon az utakon, a hol a menet a temetőbe vonul, fekete zászlókat tűzzenek ki és a gyász jeleit alkalmazzák. Fölhívást intéztek a tanuló ifjúsághoz is, hogy vegyenek részt a temetői zárandókban.

A szegedi árvíz huszonötödik évfordulóját háladatos ünnepben ülte meg az iszapsíriából az

AZ OROSZ FŐHADISZÁLLÁS PORT-ARTURBAN.

ország második városává emelkedett város március 12-ikén.

A törvényhatóság rendkívüli gyűlést tartott, melyben *Kállay* Albert főispán emlékezett meg a 25 év előtti pusztulásról. A közgyűlés egyhangulag elhatározta, hogy hódoló feliratban üdvözlöt nyújt a királynak, a miért az árvízvesztés elhárításában a város lakosságát. A hódoló feliratot díszes albumba írják s maga a felirat a XIV. század okiratainak alakjához lesz hasonló. A templomokban mindenütt hálaadó istentisztelet tartottak és azokon részt vettek a város és a megye előkelőségei teljes számban. A város lobogódszt öltött s a harangok a pusztulás emlékére éjjeli fél két óráig három óráig szakadatlanul zúgtak. Számos egyesület és testület emlékünnepeket rendezett. A Dugonics-társaság is ünnepélyes gyűlést tartott visszaemlékezésekkel. A szörnyű csapás emlékünnepeket folytatása lesz június 12-ikén. Ez a nap Szeged újjáépítésének megkezdését jelenti, a mikor megérkezett a városba gróf *Tisza* Lajos királyi biztos. Június 12-ikén leplezik le gróf *Tisza* Lajos ércszobrát, *Fadrusz* János utolsó alkotását. A szobor leleplezését Szeged országos ünnepi kívánva megülni, s meghívja rá az ország többi törvényhatóságát.

Özevgy *Tisza* Kálmán alapítványa. Özevgy *Tisza* Kálmán 4000 korona alapítványt tett a debreczeni főiskola tápintzeténél. Egyelőre egy diák élvezi a kamatokból fedezendő ingyen-étkezést; az összeg egy részét pedig addig kamatoztatják, míg egy második alapítványi hely is létesíthető lesz. Az alapító kéri, hogy az ösztöndíj «*Tisza Kálmán*» nevet viseljen.

Honi bál. A farsang közepére illő multság volt március 16-ikán a Vigadó kis termében rendezett honi bál. A magyar gazdasszonyok országos egyesületének leányarháza és *Veress* Pálné szobra javára a fővárosi társaság előkelő hölgyei rendezték. A rendező bizottság elnöke, id. *Lovassy* Ferencz né urnó sokat fáradozott, hogy a multság egészen magyaros jellegű legyen s hogy a hölgyek egyszerű, hazai gyártmányú, úgynevezett honi ruhában jelenjenek meg. A magyaros viselet — sok pruzsik, pártá — uralkodott a multságban, és kizárólag magyar táncokhoz húzta *Radics* bandája. Bemutatták az egri lassú magyart, a görög csárdást és a palotást. A multság virradatig tartott. A rendezőcsés csinos táncrendet adott a hölgyeknek háromszögű karton-könyvecskét, magyaros sujtással díszítve.

Kétszáz ezer korona jótékony czéla. Székesfehérváron a minap hunyt el *Madaras* Lipót táblalabiró özvegye, végrendeletében mintegy kétszáz ezer koronát kitevő vagyonát jótékony czélokra

hagyta. Ebből 50,000 koronát a város kezelésébe adott jóviseletű szegény cselédeleányok jutalmazására. Gondozóinak és cselédeinek 30,000 koronát hagyott, a többi kisebb jótékony intézmények között osztotta meg. Az elhunyt már életében sok jótékonyt gyakorolt.

Kubelik megakadályozott hangversenye. Az osztrák-németek és csehok közt mostanában folyó torzalkodás legközelebb Kubeliknek is érzékeny kellemetlenséget okozott. A nagyhírű cseh hegedűművész ugyanis hangversenyt hirdetett március 15-ikére Linzben a kereskedelmi palota nagyszobájában. Sokan gyűltek össze, a palota kapujában azonban a német diákok csoportosultak s a hangversenyre menő közönséget gúnyos kiáltásokkal fogadták. Egy-egy fogatot meg is rohtak, így a gróf *Wickenburg* helytartósági tanácsosát. A tömeg áttörte a rendőrség vonalát s hangos kiabálással benyomult a terembe. Ebben a pillanatban lépett *Kubelik* az emelvényre. A tüntetők tapsolni és dobogni kezdtek. *Kubelik* sápadtan várt egy ideig, aztán jászani kezdett, nyilván azt remélve, hogy majd csak abbahagyják a zangosást. De a láрма nőtön-nőtt. Félóránál tovább próbálta *Kubelik* a tüntetők kifárasztását, de eredménytelenül. Végre is *Maresch*, a hangverseny rendezője a pódiumra lépett s bejelentette, hogy *Kubelik* nem tartja meg hangversenyét. A tüntetők még most se vonultak el, hanem a távozó közönséget halmozták el szitkozódásaikkal. Végül a tömeg *Kubelik* szállása elé vonult s macskazenét rendezett a vendégművész ablakai alatt.

Előkerítés. Kinek olcsó, örökös és teljesen áthatlan kerítésre szüksége van, azt csak *Gleditschia* (koronatóvia, krisztusóris vagy tükés lepényfa) csemetékéből készítheti legbiztosabban. Nagyobb és kisebb birtokok, hegyközségek, legelők, udvarok, majorok, kertek, temetők stb., stb., a legelősságon úgy keríthető körül, hogy teljesen kulcsal zárható. Ezer csemete elegendő két-száz méter kerítéshez. Minden rendelkezés rajzokkal ellátott útutatis mellékeltetik. Szíves fénynyomatú díszes árjegyzékeket bárkinek ingyen és bérmentve küld az «*Ermelléki* első szőlőültvény-telep», Nagy-Kágya, u. p. Székelyház, melynek lapunk mai számában megjelent hirdetésére felhívjuk olvasóink figyelmét.

HALÁLOZÁS.

Gröney cambridgei angol királyi herceg, néhai *Viktória* királynő unokatestvéré, meghalt Londonban március 17-ikén 85 éves korában. Felesége polgárlány volt, *Farebrough* Lujza, a ki ezelőtt 14 évvel halt meg. Az elhunyt herceg a legutóbbi időig az angol hadsereg főparancsnoka volt. *Morganatikus* házasságából született gyermekei a *Fitz-George* nevet viselik. A herceg legfiatalabb nővére, az 1897-ben elhunyt *Teck* hercegnő, anyja volt a

